

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA EKONOMICKO–SPRÁVNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2024

Simona Gregušová

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko–správní

Trestná činnost dětí a mladistvých
Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Simona Gregušová**
Osobní číslo: **E20315**
Studijní program: **B0488A050001 Hospodářská politika a veřejná správa**
Specializace: **Ekonomika a organizace bezpečnosti**
Téma práce: **Trestná činnost dětí a mladistvých**
Zadávací katedra: **Ústav správních a sociálních věd**

Zásady pro vypracování

Cílem bakalářské práce je vymezit základní pojmy související s trestnou činností dětí a mladistvých, rozebrat trestné činy, kterých se mládež nejčastěji dopouští, charakterizovat specifika přístupu k dětem a mladistvým a specifikovat následky této kategorie trestné činnosti a navrhnout způsoby řešení. Součástí práce bude dotazníkové šetření týkající se trestněprávní gramotnosti žáků základních škol. Získána data budou porovnána a vyhodnocena.

Osnova:

- Vymezení základních pojmů souvisejících s trestnou činností dětí a mladistvých.
- Souhrn nejčastějších trestných činů páchaných mládeží.
- Orgány zabývající se trestnou činností dětí a mladistvých.
- Následky a způsoby řešení trestných činů páchaných dětmi a mladistvými.
- Dotazníkové šetření – trestně právní gramotnost žáků základních škol.
- Shrnutí a doporučení.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 35 stran**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2014, 216 s. ISBN: 978-80-7380-521-0
GILBERT, Neil, Nigel PARTON a Marit SKIVENES, ed. *Child protection systems: international trends and orientations*. New York, NY: Oxford University Press, 201, 273 s. International policy exchange series. ISBN 978-0-19-979335-8.
KRULICHOVÁ, Eva, PODANÁ, Zuzana, BURIÁNEK, Jiří. *Delikvence mládeže: Trendy a souvislosti*. Praha: Triton. 2015, 231 s. ISBN 978-80-7387-860-3.
MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže. Vyd. 1*. Praha: Grada, 2009, 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5.
MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016, 168 s. ISBN 978-80-246-3336-7.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Barbora Kovářová**
Ústav správních a sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **1. září 2023**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2024**

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D. v.r.
garant studijního programu

V Pardubicích dne 1. září 2023

Prohlášení

Prohlašuji:

Práci s názvem Trestná činnost dětí a mladistvých jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 25. 06. 2024

Simona Gregušová v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych tímto poděkovala všem, kteří mi pomohli během vytváření mé bakalářské práce. Hlavní poděkování patří vedoucí mé práce JUDr. Barboře Kovářové za trpělivost a cenné rady, které mi byly přínosem během celé tvorby. Její vstřícnost a odborné vedení pro mě bylo velmi cenné a vážím si toho. Dále bych chtěla vyjádřit vděk své rodině, partnerovi a přátelům za neustálou psychickou podporu a celkovou pomoc během trvání mého studia. Bez jejich pomoci by tato práce nebyla dokončena. V poslední řadě děkuji všem, kteří se podíleli na mém výzkumu a přispěli tak k dokončení této bakalářské práce.

ANOTACE

Téma bakalářské práce je Trestná činnost dětí a mladistvých. Práce se dělí na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část obsahuje definici vybraných pojmů souvisejících s tématem práce, faktory ovlivňující chování nezletilých osob včetně legislativních úprav a rozdílů v postupech při jednání a ukládání trestů této specifické věkové kategorii osob. V neposlední řadě je teoretická část také zaměřena na trestní odpovědnost nezletilých osob a prevenci kriminality. Cílem praktické části je analyzovat Trestné činy páchané dětmi a mladistvými osobami a pomocí dotazníkového šetření zjistit trestně-právní gramotnost dětí, mladistvých a osob ve věku blízkém věku mladistvého.

KLÍČOVÁ SLOVA

kriminalita, děti, mladiství, trestné činy, prevence

TITLE

Criminal activity of children and juveniles

ANNOTATION

The topic of the bachelor's thesis is Criminal activity of children and juveniles. The thesis is divided into a theoretical part and a practical part. The theoretical part includes the definition of selected terms related to the thesis topic, factors influencing the behavior of minors including legislative adjustments and differences in procedures for dealing with and imposing penalties on this specific age category of individuals. Additionally, the theoretical part focuses on the criminal liability of minors and crime prevention. The aim of the practical part is to analyze crimes committed by children and juveniles and to determine the legal literacy of children, juveniles, and individuals close to the juvenile age through a questionnaire survey.

KEYWORDS

crime, children, juveniles, criminal offenses, prevention

OBSAH

SEZNAM OBRÁZKŮ	10
SEZNAM TABULEK	10
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	11
ÚVOD	12
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ SOUVISEJÍCÍCH S DANOU PROBLEMATIKOU	13
1.1. Definice základních pojmů dítě, mladistvý, mládež, zletilý a osoba blízká věku mladistvého	13
1.2. Kriminologie, kriminalita a její charakteristika	14
1.3. Delikvence	15
1.4. Pachatel a oběť	15
1.5. Prevence kriminality	15
2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ CHOVÁNÍ MLÁDEŽE	16
3 KLÍČOVÁ LEGISLATIVA A ORGÁNY STÁTNÍ SPRÁVY, KTERÉ SE ZABÝVAJÍ TRESTNOU ČINNOSTÍ DĚTÍ A MLADISTVÝCH	21
3.1. Základní právní legislativa související s dětmi a mládeží	21
3.2. Základní orgány pro sociálně právní ochranu dětí	23
4 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST DĚTÍ A MLADISTVÝCH	26
4.1. Děti	26
4.2. Mladiství	26
5 PREVENCE KRIMINÁLNÍHO CHOVÁNÍ	31
5.1. Členění prevence kriminality dle jednotlivých druhů	31
5.2. Strategie prevence kriminality v ČR	34
5.3. Systém organizace prevence ve školství	34
6 ANALÝZA NEJČASTĚJŠÍCH TRESTNÝCH ČINŮ PÁCHANÝCH DĚTMI A MLADISTVÝMI	37
7 ANALÝZA TRESTNĚ-PRÁVNÍ GRAMOTNOSTI DĚTÍ, MLADISTVÝCH	43
7.1. Cíl výzkumu	43
7.2. Charakteristika a popis použité metody	43

7.3. Vyhodnocení získaných dat	44
ZÁVĚR	60
POUŽITÁ LITERATURA	62
SEZNAM PŘÍLOH.....	66

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Vývoj kriminality mladistvých v letech 2018-2022 (celkový počet skutků).....	38
Obrázek 2 Porovnání kriminality dětí a mladistvých v letech 2018-2022	39
Obrázek 3 Porovnání počtu odsouzených mladistvých osob v letech 2018-2022	41
Obrázek 4 Věk respondentů	44
Obrázek 5 Odpovědi dětí na otázku č. 3.....	45
Obrázek 6 Odpovědi mladistvých na otázku č. 3	46
Obrázek 7 Procentuální srovnání dětí a mladistvých v správnosti odpovědí (uváděno v %) .	46
Obrázek 8 Počet správných odpovědí u dětí na otázku č. 4	47
Obrázek 9 Počet správných odpovědí u mladistvých na otázku č. 4.....	48
Obrázek 10 Počet správných odpovědí u dětí na otázku č. 5	49
Obrázek 11 Počet správných odpovědí mladistvých na otázku č. 5.....	49
Obrázek 12 Odpovědi dětí na otázku č.6.....	50
Obrázek 13 Odpovědi mladistvých na otázku č. 6	51
Obrázek 14 Počet správných odpovědí dětí na otázku č. 7	52
Obrázek 15 Počet správných odpovědí mladistvých na otázku č. 7.....	52
Obrázek 16 Zdroje informací, které děti a mladiství využívají nejčastěji.....	53
Obrázek 17 Odpovědi respondentů na otázku č. 10	55
Obrázek 18 Odpovědi respondentů na otázku č. 11	55
Obrázek 19 Odpovědi respondentů na otázku č. 11	56

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Schéma dělení prevence kriminality	31
---	----

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník
ZSM	Zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže
TZ	Zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník
CRC	Úmluva o právech dítěte (Convention on the rights of the child)
ZSPOD	Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně–právní ochraně dětí
OSPOD	Orgán sociálně–právní ochrany dětí
ZOBTČ	Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
ORP	Obce s rozšířenou působností
ÚMPOD	Úřad pro mezinárodní ochranu dětí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
ZOK	Zákon č. 3/2003 Sb., o krajích, jak vyplývá z pozdějších změn
ZOO	Zákon č. 2/2003 Sb., o obcích, jak vyplývá z pozdějších změn
SŘ	Zákon číslo 500/2004 Sb., správní řád
MV	Ministerstvo vnitra ČR
ÚP	Úřad práce ČR

ÚVOD

Pro mou bakalářskou práci jsem si zvolila téma Trestná činnost dětí a mladistvých, jelikož mě tato problematika zajímá a ráda bych přispěla do společnosti svými návrhy, jak proti této problematice ve školách bojovat. Vzhledem k faktu, že děti a mladiství jsou v současné době čím dál tím víc vystaveni nepříznivým okolním vlivům, považuji toto téma za velmi důležité pro vývoj mladé generace.

Cílem mé práce je podrobná analýza trestné činnosti dětí a mladistvých. Konkrétně se práce zaměřuje na definici klíčových pojmů, se kterými se můžeme v problematice trestné činnosti dětí a mládeže setkat. Dále rozbor trestných činů, kterých se mládež nejčastěji dopouští, charakteristika specifických přístupů k dětem a mladistvým, specifikace následků u této věkové skupiny, které se v mnoha věcech liší od dospělých, a pomocí dotazníkového šetření chci zjistit, jaká je trestně-právní gramotnost u žáků základních a středních škol. Prostřednictvím získaných dat budu navrhopat opatření, které by mohlo pomoci, ke zlepšení preventivních opatření

Celá práce je strukturována do několika kapitol. Obsahem první kapitoly je definice základních pojmů souvisejících s trestně-právní gramotností dětí a mladistvých a celkovou kriminalitou u této věkové kategorie. Těmto pojmům je potřeba porozumět pro správné pochopení tématu. V druhé kapitole rozeberu faktory ovlivňující chování dětí a mladistvých. Třetí kapitola obsahuje základní právní legislativu, která upravuje přístupy k dětem a mladistvým a také orgány státní správy, které tuto legislativu využívají pro řešení situací různého druhu u této věkové kategorie. Ve čtvrté kapitole je obsažena trestní odpovědnost dětí a mladistvých. Jedná se o specifikaci trestů, které mohou být dětem a mladistvým uloženy. Pátá kapitola je věnována prevenci. Zabývá se definicí a členěním prevence a poskytuje pohled na současný systém prevence v České republice. Následuje analýza nejčastějších trestných činů páchaných dětmi a mladistvými, která je obsažena v kapitole šest. Součástí této kapitoly jsou i možné příčiny poklesu či nárustu kriminality a porovnání počtu odsouzených mladistvých osob v jednotlivých letech. Poslední sedmá kapitola je zaměřena na dotazníkové šetření na téma Trestně-právní gramotnost dětí a mladistvých. Obsahem je analýza nasbíraných dat, jejich vyhodnocení a návrhy, které vedou ke zlepšení preventivních programů ve školách.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ SOUVISEJÍCÍCH S DANOU PROBLEMATIKOU

Problematika trestné činnosti nezletilých osob je významná z právního i ze sociálního hlediska a její pochopení je důležité pro následné opatření k zamezení páčání trestných činů u této kategorie jedinců. Obsahem této kapitoly proto budou základní pojmy, které se v problematice kriminality dětí a mladistvých často vyskytují a jejich definice, která je podstatná pro hlubší pochopení tohoto tématu.

1.1. Definice základních pojmů dítě, mladistvý, mládež, zletilý a osoba blízká věku mladistvého

Pojem dítě se obecně vztahuje na jedince od narození až po dobu dospívání a lze ho definovat mnoha způsoby. Dle Úmluvy o právech dítěte definice zní *„dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“*. (MPSV, 2016: článek 1)

V českém právním řádu pak dítě definujeme jako *„osoba mladší 18 let, pokud trestní zákon nestanoví jinak“* (TZ, 2009: §126)

„Mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku; má se za to, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání provinění překročil osmnáctý rok věku“. (ZSM, 2003: §2, odst. c.)

V § 2 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen: „ZSM“) je uvedeno že pojem mládež zahrnuje všechny osoby, které spadají do skupin dětí a mladiství. (ZSM, 2003)

Osoby ve věku blízkém věku mladistvého jsou dle zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník (dále jen: „TZ“) ty osoby, které již dosáhly zletilosti, ale nepřekročily věkovou hranici 20 let. Tyto osoby jsou z hlediska práva považovány za dospělé a plně odpovědné za své činy, ale v určitých případech může soud přihlídnout k jejich rozumové nevyzrálosti při udělování trestu. Stejně jako u mladistvých osob soud klade větší důraz na ukládání trestů zaměřených na nápravu těchto osob, jelikož je zde vysoká pravděpodobnost, že nedojde k recidivě. (TZ, 2009)

Zletilým se jedinec stává, když dovrší 18. rok svého věku, nabývá tím plné svéprávnosti a odpovědnosti k právním úkonům. (OZ, 2012: §30)

1.2. Kriminologie, kriminalita a její charakteristika

Kriminologie je akademická věda, které nemá pevně stanovenou definici, obecně lze však říct, že kriminologie je věda o kriminalitě. Kriminologie se zabývá studiem zločinů, pachatelů trestných činů, jejich obětí, způsobům, jakými je kriminalita společností ovlivňována a metodami jejich regulace a prevence. Uvádí se, že pojem kriminologie byl ve veřejné diskusi poprvé zmíněn v 70. letech 19. století, když se tento obor začínal dostávat do podvědomí a postupně se vyčleňoval jako nezávislý a komplexní akademický obor, jehož obsahem je studie zločinu, příčin a eliminace. Hlavní přínos kriminologie je pochopení příčiny vzniku jednotlivých trestných činů, podle kterých lze navrhnout preventivní opatření a účinné postupy při řešení těchto činů. (Novotný, Zapletal, 2008; Jelínek, 2021)

Dle Blažka, Fischera a Škody kriminalitu definujeme tímto způsobem: „*Kriminalitu lze definovat jako způsoby chování, které jsou v dané společnosti trestné*“. (Blažek, Fischer, Škoda, 2019: 15)

Dále lze uvést, že kriminalita je celek veškerých trestných činů vymezených zákonem, které jsou spáchané na daném území v určitém časovém rozmezí, a to i ty činy, které jsou spáchány osobou, která v době spáchání trestného činu není trestně odpovědná. (Matoušek, Kroftová, 2003)

Kriminalita je složená z mnoha prvků. Abychom ji dokázali charakterizovat, musíme znát určité parametry. Prvním a zároveň základním parametrem je rozsah kriminality, kdy se jedná o celkovou četnost trestných činů a činů jinak trestných v určitém časovém období na určitém území. S rozsahem úzce souvisí intenzita kriminality, kdy se jedná o celkovou velikost výskytu a je udávána v indexech na určitý počet obyvatel v dané lokalitě. Pro upřesnění druhu trestného činu, který je páchan nejčastěji se využívá prvek struktura kriminality, kde lze zvolit znaky jako je druh trestného činu či povaha pachatele, podle kterých lze tvořit určité analýzy. Struktura kriminality je zpravidla doplňována o údaj závažnosti, který se nazývá měření tíže kriminality. Jedná se o proces, ve kterém lze hodnotit závažnost trestných činů a je užitečný při analýze a porovnávání kriminality v daných oblastech nebo časovém období. V neposlední řadě sem spadá také pojem dynamika kriminality, která popisuje celkový vývoj kriminality a nové trendy v této oblasti na daném místě a v daném období. Jedná se o prvek, který znázorňuje vliv ekonomických, sociálních

nebo politických změn na celou společnost. Všechny výše zmíněné prvky vedou k určování kriminalistické prognózy. (Grívna, Scheinost, Zoubková a kol., 2019)

1.3. Delikvence

V návaznosti na pojem kriminalita se můžeme setkat také s příbuzným pojmem delikvence. Ten nemá přesně stanovenou definici, ale obecně však můžeme říct, že je to forma nepřijatelného chování ve společnosti, vztahuje se nejen na dospělé jedince, ale především na děti, mladistvé a osoby neodpovědné kvůli nepřičetnosti. Jedná se o pojem širšího významu, než je kriminalita. Delikvence zahrnuje veškeré jednání osob, které je jakkoliv v rozporu se společenskými normami a to i méně závažné činy jako je útěk z domova nebo drobný vandalismus. Taková to provinění jsou často spojena s věkovou nevyzrálostí. Trestání proto v těchto případech probíhá jinak než u závažných trestných činů. Osoby, které se chovají již zmíněným způsobem označujeme za delikventy. (Blažek, Fischer, Škoda, 2019; Shoemaker 2013)

1.4. Pachatel a oběť

Pachatel kriminality je pojem širšího významu, kdy se jedná o všechny zletilé osoby a mladiství, kteří jsou trestně odpovědní za spáchání trestného činu a naplnili veškeré znaky daného trestného činu. Na rozdíl od pachatele trestného činu patří do této skupiny i všechny osoby, které naplnily znaky skutkové podstaty trestného činu, ale nenesou za něj odpovědnost z důvodu nízkého věku či nedostatku přičetnosti. (Jelínek, 2021)

V §2 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů (dále jen: „ZOBTC“) je uvedeno, že *„Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit.“* (ZOBTC, 2013: §2)

1.5. Prevence kriminality

Prevence neboli schopnost předcházení vzniku problémů v oblasti kriminality představuje *„soubor nejrůznějších společenských aktivit orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů“*. (Grívna, Scheinost, Zoubková a kol., 2019: 151)

Podrobnější rozbor a členění pojmu prevence kriminality je uveden v kapitole 5, která je tomuto tématu věnována.

2 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ CHOVÁNÍ MLÁDEŽE

Chování mládeže se dá považovat za komplexní soubor okolních vlivů, které na ně působí od narození až po dospělost. Jelikož jednou z přirozených vlastností dětí je napodobování osob, které se vyskytují v jeho blízkosti, ať už se jedná o napodobování pozitivních, či negativních vlastností, je důležité si uvědomit své chování a nepřenášet na děti negativní vlastnosti. Obsah této kapitoly je zaměřen na přehled faktorů v blízkém okolí, které mohou výrazně ovlivňovat chování mládeže a tím se mohou podílet na jejich delikventním chování.

Faktorů, které ovlivňují pravděpodobnost vzniku delikventního chování, je spousta. Všechny ale můžeme rozdělit do tří základních skupin, která jsou: biologické, psychické a sociální. Všechny tři skupiny se mohou navzájem prolínat, jelikož se jedná o pojmy charakterizované jako multifaktoriální. (Veteška, Fisher, 2020)

Do skupiny biologické faktory řadíme například pohlaví jedince. Dle odborných studií se delikventní chování objevuje častěji u jedinců mužského pohlaví, protože mimo jiné na ně působí větší množství hormonu testosteron, který může způsobovat vyšší míru agresivity v těle muže a tím roste chuť a samotná odvaha k páchání trestné činnosti. (Veteška, Fisher, 2020)

Jako biologický faktor ovlivňující delikventní chování se označuje také věk. Nejčastěji se takového chování dopouštějí jedinci v období pubescence a adolescence. V tomto složitém životním období si mladý člověk začíná uvědomovat dovršování své fyzické vyzrállosti, a to může mít také vliv na jeho chování. (Veteška, Fisher, 2020; Firstová, 2014)

V neposlední řadě do této skupiny faktorů zahrnujeme také vrozené dispozice jedince. Touto problematikou se zabýval Cesare Lombroso v druhé polovině 19. století ve své studii s názvem „Teorie rozeného zločince“. Po zhodnocení svých pokusů a měření zjistil, že jedince s delikventními sklony lze odhalit na základě duševních a fyzických vlastnostech. Tvrdil, že se jedná o degenerovanou skupinu lidí, kterou lze odhalit na základě měření a testů. V pozdější době Lombroso dospěl k tomu, že vliv na delikventní chování jedince nemusí mít pouze vrozené charakteristiky, ale mohou to být také například psychosomatické vlivy. (Fisher, Škoda, 2014)

Druhou skupinou jsou psychické faktory, mezi které patří úroveň mentálních schopností. Tento vrozený faktor není jednoznačně prokazatelným ukazatelem, jelikož mezi

delikventy najdeme osoby s různou úrovní inteligence. Pachatelé mohou mít nízkou inteligenci, která se pohybuje na hranici mentální retardace nebo se může jednat o osoby, které dosahují úrovně geniality. Obecně lze konstatovat, že vyšší sklon k delikventnímu chování mají osoby, které nemají příliš rozvinuté rozumové schopnosti a mohou tuto formu chování považovat za způsob své seberealizace. Motivací často bývá skupina osob, do které chce jedinec zapadnout. Ta takové osoby podněcuje k delikventnímu chování a odměnou za spáchané činy je přijetí, obdiv nebo pocit, že někam patří. (Veteška, Fisher, 2020)

Dalším z řady významných faktorů je vrozený temperament. Ten zásadně ovlivňuje reakce jednotlivců na dané podněty. Jedinci, kteří disponují cholerickým temperamentem, jsou často výbušní, netrpěliví a jsou u nich znát silné sklony k agresi. Proto je u nich zjištěna vyšší pravděpodobnost, že se dopustí delikventního chování, ať už vědomě či v důsledku afektu. (Veteška, Fisher, 2020)

Hlavní a bezpochyby nejvýraznější sociální faktor, který působí na dítě již od útlého věku je rodina, která může působit nejen pozitivními, ale také negativními vlivy na chování dítěte v pozdějším věku a může ho to ovlivnit na celý život. Dítě je odrazem svých rodičů, přebírá jejich životní hodnoty a kopíruje jejich chování, kterému je neustále přítomen. Pokud se v rodině neustále vyskytují nestandardní, negativní situace jako je například domácí násilí, alkoholismus či požívání návykových látek, lze předpokládat že dítě bude mít sklon k totožnému chování, protože mu to bude připadat jako naprosto standardní chování. (Moravcová, Podaná, Buriánek a kol., 2015, Firstová, 2014)

V počátcích výzkumu delikventního chování u mládeže se za hlavní příčinu považovala socioekonomická situace rodiny, kdy četnost trestných činů byla vyšší u dětí z nižších sociálních vrstev společnosti. Tyto fakta vyplývaly ze statistik, které byly prováděny a vyhodnocovány v souvislosti s touto problematikou. Postupně, jak docházelo k prohlubování výzkumu, se začalo ukazovat, že děti z vyšších společenských vrstev se trestných činů dopouštějí ve stejném měřítku jako děti z nižších sociálních vrstev. Díky tomuto zjištění se začala posuzovat více struktura rodiny, celkové chování, rodinné zázemí, vztahy a způsob rodičovské výchovy. (Moravcová, Podaná, Buriánek, 2015)

S ohledem na prevenci proti kriminalitě existují základní úkoly pro fungování rodiny, které by rodiče měli plnit již od narození dítěte, aby dostatečně podpořili jeho zdravý a správný vývoj. Tyto úkoly slouží k tomu, aby dítě prošlo zdravým sociálním vývojem a tím se předešlo jeho delikventnímu chování v pokročilém věku. Mezi ty hlavní patří:

- uspokojování základních fyziologických a psychických potřeb dítěte
- vytváření prostoru pro seberealizaci a aktivní projev
- vyvarování se negativních aktivit před zraky dítěte (požívání návykových látek, násilí, konflikty mezi rodiči, požívání alkoholu)
- rozvoj zodpovědnosti, ohleduplnosti k lidem i věcem
- prostor pro komunikaci a socializaci s okolním světem
- prohlubování sociálních vazeb s širší rodinou či přáteli
- ubezpečování dítěte o tom, že domov a rodina je bezpečné útočiště

Výše uvedené úkoly jsou brány jako znaky funkční rodiny, která dává dítěti pozitivní sociální základ do jeho budoucího života. (Firstová, Zámek, 2021)

Druhým významným faktorem je školní prostředí. Škola je místo, kde děti a mladiství tráví mnoho času a také zde lze odhalit první projevy nestandardního či problémového chování jedince jako jsou poruchy pozornosti, projevy agresivity, hyperaktivita, problémy s uznáváním autorit či nadměrná sociální izolace. Jedním z hlavních vážných projevů nestandardního chování, které lze ve škole odhalit je také opakované záškoláctví, které se vyskytuje u žáků všech věkových skupin. Jedná se o vědomé zanedbávání školní docházky, které vede ke zhoršenému prospěchu. Je třeba brát v potaz také fakt, že občasné projevy tohoto nestandardního chování lze brát jako momentální stav či emoční vypětí, kdy jedinec jedná impulzivně bez předešlého rozmyslu. V takovýchto případech není třeba se jím více zabývat, jestliže jsou ale tyto projevy stavem trvalým, kdy takto jedinec jedná naprosto vědomě a účelně, mohlo by to znamenat zvýšený sklon k delikventnímu chování, který vyžaduje včasnou odbornou intervenci. (Mccord, Widom, Crowell, 2001; Martínek, 2009)

Dalším klíčovým faktorem, který ovlivňuje vývoj a chování dítěte je prostředí nebo skupina osob ve které se pohybuje. Všichni jedinci jsou už od narození začleňováni do určitých skupin úměrných jejich věku a rozumové vyzrálosti. Sociální skupiny mohou být neformální například kroužek pro maminky s dětmi, zájmové aktivity nebo okruh přátel, které si jedinec vybírá sám, a formální, která jsou přiřazována, například škola nebo školka. Jedinci jsou tak v častém kontaktu se svými vrstevníky a vzájemně jsou vystavováni jistému skupinovému tlaku. Ten se pak odráží na jejich psychické stránce. (Martínek, 2015)

V období adolescence se u lidí utváří míra sebekontroly a formuje se osobnostní identita, která pak hraje zásadní roli při začleňování do sociálních skupin s vrstevníky. Sebekontrola je povahový rys, který má každý člověk vrozený, ale lze ho pomocí správné výchovy do jisté míry ovlivnit. Největší vliv v této oblasti mají rodiče, kteří by měli od narození dbát na správnou výchovu. Nelze opomenout ani školní výchovu, kde jsou dětem již od začátku školní docházky vštěpovány základní společenské normy chování. Z toho je patrné že nízká míra sebekontroly přispívá k jisté míře agresivity, nespolehlivosti a k začlenění do problémové skupiny vrstevníků. Častý kontakt s kamarády, kteří se pravidelně dopouštějí delikventního chování, může způsobovat to, že si jedinec začne postupně osvojovat stejné nežádoucí návyky, zejména pokud se mu bude dostávat obdivu od vrstevníků. Naopak podporující rodina, která má nastavená přiměřená pravidla a řád přispívá k eliminaci vzniku delikvence u jedince. (Moravcová, Podaná, Buriánek a kol., 2015)

Jedním z nejvýznamnějších faktorů v současné době, který ovlivňuje mladou generaci jsou média. Do konce 80. let byly hlavním zdrojem informací klasická média jako je rádio, tisk nebo rozhlas, to se ale počátkem 21. století mění a dle výzkumů hlavní roli hrají sociální sítě a internetové zpravodajství, které mají zásadní vliv na chování a rozhodování lidí. Narozdíl od klasických médií jsou sociální sítě všem nepřetržitě přístupné, může se na nich pohybovat kdokoli a poskytují prostor pro interaktivní komunikaci. V české republice se počet čtenářů internetového zpravodajství a uživatelů sociálních sítí neustále zvyšuje hlavně u mladé generace jedinců. (Gřivna, Scheinost, Zoubková a kol., 2019; Firstová, 2014)

V posledních letech se také na sociálních sítích rozmohl fenomén s názvem influencer marketing, který výrazně zasahuje do životů všech uživatelů těchto platforem. Tito lidé mívají obrovský dosah skrz svou masivní sledovanost. Mohou tak pozitivně nebo naopak negativně ovlivnit názory, chování, hodnoty nebo očekávání nejen u mladé generace. Jejich propagace a šíření určitých informací může přispívat k rozšiřování dezinformací, hoaxů nebo k virálnímu obsahu, který se nemusí zakládat na pravdivých informacích. Důsledkem může být rozdělení veřejnosti podporou konfliktů, ovlivňování veřejného mínění a rozhodování v politických nebo sociálních oblastech, vyvolávání paniky v důsledku dezinformací, ztráta důvěry nebo možnost vzniku podvodů. (Gřivna, Scheinost, Zoubková a kol., 2019)

V souvislosti s rostoucím zájmem o internetová média u všech věkových kategorií, zejména pak u mladých lidí se do povědomí dostává tzv. mediální gramotnost. S tímto pojmem se mladiství mají možnost setkat již na základních školách. Mediální gramotnost

pomáhá zlepšit schopnosti ve vyhledávání důvěryhodných zdrojů informací a učí jedince rozpoznávat kvalitu obsahu informací uváděných v internetových médiích. Je důležité, aby se v oblasti mediální gramotnosti vzdělávali také zákonní zástupci mladistvých osob, aby mohli svým dětem lépe porozumět a mohli je tak učit bezpečnému zacházení s internetovými médii. (Haywood, Sembiente, 2023)

3 KLÍČOVÁ LEGISLATIVA A ORGÁNY STÁTNÍ SPRÁVY, KTERÉ SE ZABÝVAJÍ TRESTNOU ČINNOSTÍ DĚTÍ A MLADISTVÝCH

Z historického hlediska problematika trestné činnosti se u dětí a mladistvých objevuje již od počátků lidské existence, kde se na tuto skupinu jedinců pohlíželo stejně jako na osoby dospělé, tudíž jim náležel stejný trest bez ohledu na věk či rozumovou vyspělost. Postupem času, když v 19. století docházelo k rozvoji vědních disciplín kriminologie a sociologie se na tuto skupinu začalo pohlížet s jistými výjimkami, neboť je dětství bráno jako období rozumové nedostatečnosti. Následně docházelo k častým reformám, kde se zohledňovala specifika této věkové kategorie, aby mohlo být vytvořeno samostatné právo a soudnictví ve věcech mládeže. (Hulmáková, 2013)

Ochrana dětí je důležitým tématem k jednání ve všech moderních demokratických státech. Každý stát k této problematice přistupuje jiným způsobem, s ohledem na právní rámec dané země. Hlavní myšlenka je ale všude stejná. Pomocí mezinárodních dokumentů, které dětem zabezpečují práva a ochranu se státy snaží zabezpečit dětem veškeré podmínky pro spokojený a bezpečný život. Zároveň by tato pomoc dětem měla probíhat bez větších zásahů do práv rodičů, i když v mnoha případech se to bez těchto opatření neobejde. (Gilbert, Parton a Skivenes, 2011)

Trestná činnost dětí a mladistvých znamená nejen selhání jedince, ale může to dospět až k celospolečenským problémům. Nárůst delikvence u dětí můžou indikovat sociální, ekonomické nebo společenské nedostatky, které je potřeba řešit a tím předcházet vzniku takového chování. Jelikož se jedná o osoby nezletilé, jsou přístupy jednotlivých orgánů upraveny tak, aby bylo jednání úměrné věku a rozumové vyspělosti pachatelů, proto se mění tradiční přijaté postupy a nahrazují se komplexnějším řešením. Obsahem této kapitoly je tedy stěžejní česká legislativa týkající se ochrany a trestné činnosti dětí a mladistvých, role státu v této problematice a přehled základních orgánů státní správy, které se zabývají touto problematikou, ať už v oblasti prevence či přímého řešení nastalého problému a metody práce těchto orgánů.

3.1. Základní právní legislativa související s dětmi a mládeží

Nejprve je třeba si definovat na které jedince se níže zmíněná legislativa bude vztahovat. Dle §2 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen:

„ZSPOD“) lze příslušnou legislativu aplikovat na všechny děti pobývající na území České republiky bez ohledu na to, zda mají české občanství nebo ne, dále sociálně-právní ochrana zahrnuje děti s trvalým pobytem v české republice, děti s rodiči, jež mají povolený pobyt na území České republiky po dobu delší než 90 dní, děti s rodičem, který podal žádost o udělení mezinárodní ochrany nebo děti, které jsou azylanty či vyžadují jinou formu ochrany. ZSPOD také stanoví, že pokud děti nesplňují tyto podmínky, poskytuje se jim ochrana v nezbytném rozsahu. (ZSPOD, 1999)

V současné době je v České republice stanovena stěžejní právní legislativa, ze které jsou následně rozvíjeny jednotlivé postupy řešení problémů v oblasti trestné činnosti dětí a mladistvých. Mezi základní prameny patří Listina základních práv a svobod (1993), kde je ve článku 32, v odstavci 1 zmíněno, že *„Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“* a dále v odstavci 4 je zmíněno, že *„Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.“* (Flegl, 1997)

Druhým základním právním pramenem je Úmluva o právech dítěte (dále jen: CRC), která byla přijata 20. listopadu 1989 hlavními světovými velmocemi a postupem času udělilo konečný souhlas s touto mezinárodní dohodou celkem 193 smluvních stran. Konkrétně Česká a Slovenská Federativní republika podepsala CRC dne 30. září 1990. CRC zahrnuje všechna základní dětská práva z oblasti občanské, kulturní, ekonomické, politické a sociální a je řízena čtyřmi základními principy, kterými jsou nediskriminace, zachování práva na život dítěte, respekt jak k dětskému názoru, tak k dítěti samotnému a celkový zájem o dítě s nejlepším úmyslem. Díky CRC se začal klást důraz na kvalitu dětských životů v oblasti rozvoje, vzdělání a stanovují se přesnější normy pro přístup ve zdravotnictví a sociálních službách, tak aby byl úměrný k věku jednotlivých dětí. (UNICEF, 2016; MPSV, 2016)

Další z pramenů je ZSPOD, který stanovuje rámec pro ochranu práv a zájmů dětí v České republice, aby nedocházelo k jejich nezdravému vývoji. Hlavní myšlenkou a záměrem tohoto zákona je zajištění bezpečného rodinného prostředí všem dětem, podpora správného vývoje a osobnostního rozvoje dětí a celková ochrana před diskriminací, zneužitím nebo zanedbáváním. Na základě tohoto zákona jsou stanoveny postupy, dle kterých postupují orgány sociálně právní ochrany dětí a další instituce při komunikaci s rizikovými rodinami či s rodinami v těžké životní situaci, která může mít negativní dopad na životní podmínky dítěte. Z toho vyplývá, že hlavní pozornost je zaměřena na rodiny, kde došlo k úmrtí rodičů, na

rodiny, kde rodiče neplní svou povinnost a rodičovskou zodpovědnost nebo na rodiny, kde se děti opakovaně dopouštějí jakéhokoliv nestandardního nebo nemravného způsobu života. (ZSPOD, 1999; Gřivna, Scheinost, Zoubková a kol., 2019)

Vedle zákonů, které mají za úkol chránit děti a mladistvé, aby u nich nedocházelo k újmě zde patří také zákony, které mají opačný účel. Jedním z nich je ZSM, jehož obsahem je vymezení specifického přístupu a zásad při jednání s nezletilými osobami při soudním řízení kvůli spáchání trestného činu. ZSM také upravuje sankce pro děti mladší 15 let a mladistvé, jedná se například o výchovné opatření, podmíněný odklad výkonu trestu nebo ochrannou výchovu. Dále jsou v ZSM upraveny role a kompetence soudů, státních zastupitelství, probační a mediační služby a ostatních orgánů působících v této oblasti. (ZSM, 2003)

3.2. Základní orgány pro sociálně právní ochranu dětí

Jak již bylo zmíněno výše, základním stavebním kamenem pro řešení nestandardních situací u dětí a mládeže je právní legislativa. Nelze však opomenout orgány státní správy, které tuto legislativu převádějí do praxe. Orgány státní správy, které se zabývají problematikou sociálně právní ochrany dětí jsou hlavně soudy, které nesou konečné rozhodnutí, další specializované orgány jsou zmíněny v §4 ZSPOD a jsou jimi krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností (dále jen: „ORP“), ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen: „MPSV“), úřad práce České republiky (dále jen: „ÚP“), úřad pro mezinárodní ochranu dětí (dále jen: „ÚMPOD“), dále sociálně-právní ochranu zajišťují obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další fyzické a právnické osoby, které jsou v této oblasti pověřeny. (Gřivna, Scheinost, Zoubková a kol., 2019; ZSPOD, 1999)

Hlavním a zároveň nejvýše postaveným orgánem státní správy je MPSV, který odpovídá mimo jiné za sociálně-právní ochranu dětí a mládeže. Své kompetence provádí v souladu s několika zákony, kterými jsou především ZSPOD, zákon č. 3/2003 Sb., o krajích (dále jen: „ZOK“), zákon č. 2/2003 Sb., o obcích (dále jen: „ZOO“) a zákon číslo 500/2004 Sb., správní řád (dále jen: „SŘ“). Jeho starostí je mimo jiné zajišťovat legislativní, metodickou a kontrolní agendu v této oblasti. MPSV také zajišťuje mezinárodní spolupráci s ostatními státy, kdy monitoruje správné dodržování práv a povinností dětí a mladistvých, provádí výzkumné práce, z kterých následně vytváří analýzy a pak dochází k tvorbě strategických plánů a preventivních opatření pro ochranu dětských práv v neposlední řadě

také implementuje mezinárodní dohody v této oblasti. Mezi další činnosti, které toto ministerstvo vykonává lze také zařadit i poradenské služby formou konzultací pro veřejnost v oblasti ochrany práv dětí a náhradní rodinné péče. (MPSV, 2023; ZSPOD, 1999)

Nejznámějším orgánem státní správy, který se věnuje této problematice je orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen: „OSPOD“), který je definován v ZSPODu. Obecně lze říct, že je to orgán veřejné moci, který se primárně zaměřuje na ochranu a hájení zájmů dětí ve výchově a v soudních řízeních, sleduje rodiny, kde se opakovaně vyskytuje problémové chování a hrozí újma dítěti, zajišťuje a dohlíží na proces osvojení dětí a intervenuje v rodinách, kde se vyskytují jisté rodinné situace, ale není nutný soudní zásah. Pokud to je nezbytně nutné, může tento orgán podávat návrhy k soudnímu rozhodnutí, které se týkají nezletilých osob. OSPOD bývá často intervenován do struktury městských úřadů. Pracovníky OSPODu většinou všichni berou jako jakési „strašáky“, kteří se jim snaží uškodit a mají proto potřebu s nimi bojovat. Ve skutečnosti tomu tak ale není, jelikož pracovníci jednájí čistě v zájmu dítěte a mají zájem na tom, aby dítě mělo zabezpečené veškeré podmínky pro kvalitní život. (Smrž, 2023; Matoušek, Pazlarová, 2016)

Krajské úřady se zabývají mimo kontrolních a metodických činností také procesem zprostředkování náhradní rodinné péče, kdy je téměř celý tento proces v jejich režii. Slouží také jako odvolací orgán v rámci správního řízení v rámci obecních úřadů a ORP, čímž plní funkci nadřízeného kontrolního orgánu. Do kompetencí krajských úřadů řadíme také udělování pověření fyzickým a právníckým osobám v oblasti sociálně-právní ochrany dětí a rozhodování o státních příspěvcích pro zřizovatele zařízení poskytujících okamžitou pomoc dětem v krizových situacích. (MPSV, 2023; ZSPO, 1999)

ÚMPOD je organizační složkou MPSV, má sídlo v Brně a cílí na ochranu práv a zájmů dětí v mezinárodních situacích. Hlavní funkce ÚMPOD jsou návrat dítěte do země v případě únosu jedním z rodičů nebo blízkou osobou, zprostředkovávání mezinárodní adopce ve spolupráci s příslušnými orgány daných zemí a poskytuje pomoc při zařizování a vymáhání vyživovací povinnosti v mezinárodním kontextu. Nelze opomenout ani poskytování právní a poradenské pomoci a celková spolupráce s řadou mezinárodních institucí ve snaze zlepšit a zajistit řádnou ochranu pro děti. (ÚMPOD, c2024; MPSV, 2016; ZSPO, 1999)

ORP mohou v oblasti sociálně-právní ochrany dětí provádět monitoring a zasahovat u případů dětí v jejich správním obvodu. Poskytují poradenské služby rodičům v jejichž rodinách se vyskytla nestandardní situace, snaží se o aktivní prevenci proti týrání či zneužívání

dětí a pokud si to situace žádá tak zasahují, aby nebylo dítě ohroženo. Mezi další kompetence patří například spolupráce při osvojení dítěte a následná podpora náhradních rodin, práce v terénu, při které se pracovníci ORP snaží přímo pomoci ohroženým dětem a vedou administrativní agendu spojenou s ochranou práv dětí. (MPSV, 2023; ZSPO, 1999)

Ze strany ORP je starostou zřizována komise pro sociálně-právní ochranu dětí, která je upravena v §38 ZSPO. Ta má v kompetenci koordinaci a posuzování sociálně-právní ochrany a preventivních programů pro týrané a zanedbávané děti a mladistvé ve svém správním obvodu, dohlíží a zajišťuje projednávání jednotlivých případů a vydává stanoviska na žádost tajemníka k jednotlivým případům. Tato komise je z velké části tvořena převážně pedagogickými pracovníky, zdravotníky, psychology a jinými osobami, které se pohybují v problematice ochrany dětí a mládeže. (MPSV, 2023; ZSPOD, 1999)

4 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST DĚTÍ A MLADISTVÝCH

Jak již bylo zmíněno, děti a mladiství jsou díky své rozumové nevyzrálosti v oblasti trestního práva považováni za skupinu jedinců se specifickými podmínkami pro řešení jejich trestných činů. S ohledem na jejich věk se proto těmto mladým pachatelům ukládají tresty nejen represivní, ale i preventivní nebo rehabilitační opatření, která mohou být mnohdy nejúčinnější. Právní předpisy zohledňují nejen věk, ale i rodinné a sociální prostředí ve kterém mladistvý vyrůstá. Aby se předešlo případné recidivě je potřeba mladistvé zařadit do preventivních programů a podpořit je v reintegraci do společnosti, což vyžaduje úzkou spolupráci mezi justičními orgány, sociálními službami, školou a rodinou. Tato kapitola bude zaměřena na možné druhy trestů ukládané dětem a mladistvým.

4.1. Děti

Dle českého právního řádu děti do 15 let nejsou trestně odpovědné za své činy, jelikož odpovědnost za ně nesou jejich zákonní zástupci, a proto nemohou být stíhány a trestány podle klasického trestního zákona, který platí pro ostatní dospělé osoby. Neznamená to však, že dítě nemůže být nijak potrestáno. V tomto věku lze nařít opatření na úrovni sociálně-právně ochrany dětí. To zabezpečuje OSPOD, který spolupracuje s rodinou dítěte a dohlíží na správnou výchovu. Dále může být nařízeno výchovné opatření, kde se jedná například o pravidelné docházení do poradenského zařízení, dohled nad dítětem nebo umístění do diagnostického ústavu. Preventivní a podpurná opatření jsou zaměřena na preventivní práce s rodinou a dítětem formou poskytování psychologické pomoci, poradenských a jiných služeb. V neposlední řadě může být udělena náhrada škody, kdy je povinností zákonných zástupců nahradit škodu, kterou dítě napáchalo, pokud to je v souladu se zákonem. (Šámal, 2012; Hulmáková, 2013)

4.2. Mladiství

Dovršení patnáctého roku věku je mnohdy spojováno s ukončením povinné školní docházky a z dítěte se stává mladistvý, který se považuje za natolik vyzrálého, že již nabývá částečnou právní odpovědnost za své skutky. I přesto, že se jedinec už nepovažuje za dítě a odpovídá za své skutky, platí pro něj specifický postoj k trestání, který se liší od přístupu k dospělým osobám. Přístup k mladistvým je upraven v ZSM. Tresty jsou stanovovány s ohledem na věk a rozumovou vyzrálost, proto je zákon klasifikuje jako opatření. (Šámal, 2012; Hulmáková, 2013)

V zákoně jsou stanoveny celkem tři druhy opatření: výchovná, trestní a ochranná opatření.

Výchovná opatření jsou ukládána soudem a jejich cílem je pozitivně ovlivnit chování mladistvého pachatele tak, aby se předcházelo dalšímu protiprávnímu jednání.

Mezi stěžejní výchovná opatření patří dohled probačního úředníka, který je jedním z nejčastěji ukládaných opatření. Mladistvý je podroben dohledu úředníka, který sleduje jeho chování v rodině, ve škole, ve společnosti, kde se pohybuje a výchovu rodičů. Dále kontroluje, zda je správně dodržován uložený probační program a výchovné opatření a zda jsou dodržována omezení, která mu byla stanovena soudem. Hlavní cíl je podpora a pomoc mladistvému, aby se napravil a v dospělosti vedl řádný a spořádaný život. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Druhým výchovným opatřením jsou probační programy, ve kterém jsou kombinovány prvky trestu, výchovy a podpora, jsou tak efektivním řešením kriminality mladistvých. Cílem je zabránit recidivě, podpora pozitivních změn v chování mladistvého tak, aby se bez problému mohl začlenit do společnosti, zvyšování uvědomování si následků za své činy a pomoc překonávání osobních problémů mladistvého. K dosažení těchto cílů pomáhá individuální dohled a podpora probačního úředníka, výchovné a vzdělávací aktivity, které rozvíjejí sociální dovednosti a posilují sebekontrolu, terapeutické služby, které mu poradí, jak řešit osobní problémy a v neposlední řadě také obecně prospěšné práce a náhrada škody, která je v rámci schopností a možností mladistvého. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Dalším výchovným opatřením jsou výchovné povinnosti, které jsou důležitým nástrojem v rámci trestního řízení a kladou velký důraz na nápravu mladistvého spíše než na jeho potrestání. Výchovná povinnost je definována v §18 ZSM, kde je uvedeno, že mladistvému lze uložit povinnost bydlet se svým zákonným zástupcem, pravidelně docházet do školy či zaměstnání, uhradit škodu, která je v přiměřené výši, ať už peněžitě či jinak se podílet na náhradě škody, vykonávat obecně prospěšnou práci ve svém volném čase, snažit se o smír s poškozenou osobou, podrobit se léčení závislosti na návykových látkách a podrobit se určitému terapeutickému, výchovnému nebo sociálnímu programu. Aby mladistvý mohl podstoupit tyto výchovné opatření, musí být uznán za zdravotně způsobilého. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Opakem výchovných opatření jsou výchovná omezení, pomocí kterých je zajišťována ochrana společnosti a podpora pozitivního rozvoje a náprava mladistvého. Mladistvému může

být zakázán styk s určitými osobami, které na něj mají negativní vliv, zákaz navštěvování určitých míst, kde může dojít k nežádoucím aktivitám či zákaz užívání určitých předmětů nebo látek. Tato opatření jsou udělována na základě individuálního posouzení soudu, kdy se zohledňuje závažnost a charakter trestné činnosti, sklony k recidivě a vliv okolí na mladistvého. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Posledním výchovným opatření, které je definováno zákonem je napomenutí s výstrahou, které na mladistvého působí výchovně a zároveň preventivně, aby nemusel být trestán. Toto opatření je oficiální napomenutí, kdy je mladistvý poučen o možných následcích svého jednání, pokud by v trestné činnosti pokračoval. Toto opatření se považuje za velmi mírné a uděluje se zejména u mladistvých kteří trestnou činnost spáchali poprvé a jejich čin byl málo závažný. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Druhou kategorií jsou trestní opatření, která jsou ukládána soudem a jsou navržena s ohledem na věk a potřeby mladistvého. Trestní opatření jsou upravena v ZSM a jejich účelem je především náprava a výchova mladistvého.

Obecně prospěšné práce jsou považovány za neúčinnější trestní opatření pro mladistvé. Horní hranice udělování tohoto trestu je poloviční oproti hranici, která se ukládá dospělým osobám, protože se bere ohled na školní docházku a časové možnosti mladistvého. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Domácí vězení se mladistvým ukládá ve stejném rozsahu jako u dospělých osob, a to na dobu až dvou let. Jedná se o zákaz opuštění svého bydliště mimo soudem stanovené a přesně definované výjimky. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Soud může mladistvému udělit zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, kde by mohlo dojít k páčání trestné činnosti, a to až na dobu pěti let. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Se zákazem vstupu na určité akce souvisí také zákaz činnosti, která je spjata s páčáním trestného činu a rovněž se ukládá na dobu nepřesahující 5 let. Tento zákaz nesmí mladistvého nijak omezovat v přípravě na budoucí povolání. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, se kterou byl spáchán trestný čin. K propadnutí věci mohou být určeny také předměty, které byly pro trestnou činnost určeny nebo pochází z trestné činnosti. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Pokud je mladistvý již výdělečně činnou osobou nebo mu to umožňují majetkové poměry, se kterými může nakládat on sám, lze mu uložit peněžité opatření. Tento trest je možno uložit v jednorázové splátce nebo v denních či měsíčních splátkách tak, aby to pro mladistvého bylo přiměřeně únosné. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

V závislosti na peněžitém opatření je v zákoně také definováno peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, kdy se jedná o výstrahu pro mladistvého. Soudem mu bude stanovena lhůta, po kterou bude muset vést spořádaný život bez páchání trestné činnosti. Pokud v této lhůtě poruší podmínky stanovené soudem, bude muset peněžité opatření zaplatit. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem jsou opatření, která se ukládají při spáchání závažnějších trestných činů nebo při recidivě a ukládají se současně s výchovným opatřením. Znamená to, že soud stanoví mladistvému zkušební dobu 1-3 roky, kdy musí prokázat, že žije spořádaný život, plní veškeré podmínky stanovené soudem a nesmí spáchat žádný trestný čin. Pakliže mladistvý poruší nějakou z již zmíněných podmínek, dojde k odnětí svobody nepodmíněně. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Pokud žádná jiná opatření nesměřovala k nápravě mladistvého a ten se stále a opakovaně dopouštěl trestné činnosti, je soud nucen uložit nejzávažnější trestní opatření pro mladistvého, a to odnětí svobody nepodmíněně. Sazba odnětí svobody u mladistvých osob se na rozdíl od dospělých osob zkracuje na polovinu a je udělována v rozmezí 1-5 let. Pokud se mladistvý dopustí činu, který je tak závažný, že by za něj mohl být udělen výjimečný trest, může se horní hranice trestu posunout až na 10 let. Trest odnětí svobody u mladistvých osob probíhá zcela odděleně od dospělých osob ve výkonu trestu, aby mladiství nebyli negativně ovlivňováni či jinak napadáni. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Třetí a poslední skupinou jsou ochranná opatření, která jsou zaměřena nejen na výchovnou, léčebnou a resocializační péči, ale i na ochranu společnosti před mladistvými, kteří by mohli vyvíjet rizikové chování s negativními dopady na společnost. Tato opatření jsou určena především pro mladistvé, kteří vyžadují nebo je jim doporučen speciální přístup kvůli svým výchovným, zdravotním nebo jiným problémům. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Prvním ochranným opatřením je ochranné léčení, které je upraveno v TZ. Je udělováno mladistvým, kteří trpí nějakou duševní poruchou a v závislosti na ní spáchali trestný čin nebo mladistvým, kteří jsou závislí na omamných nebo psychotropních látkách, které zapříčinily spáchání trestného činu vinou zmenšené přičetnosti. Ochranné léčení soud neudělí, pokud si

stav duševní poruchy či nepřičetnosti mladistvý přivodil sám z nedbalosti a neprokáže se u něj přímá závislost na takovýchto látkách. Doba léčení není pevně stanovena, trvá do okamžiku, kdy mladistvý dosáhne cíle léčby. Léčba může probíhat ambulantně nebo ústavně v závislosti na závažnosti stavu mladistvého. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003; TZ, 2009)

Dalším z řady ochranných opatření je ochranná výchova. Toto opatření se uděluje pouze mladistvým, kteří vyžadují zvýšenou výchovu, kterou jim nedokáže zabezpečit rodina nebo běžná výchovná péče. Mladistvý je umístěn do výchovného zařízení, kde je mu poskytnuta veškerá potřebná péče včetně té pedagogické a psychologické. Tato zařízení jsou specifická tím, že mladistvým poskytují přesně stanovený denní režim, který musí dodržovat jehož součástí jsou vzdělávací programy, pracovní činnosti a terapeutické aktivity, které vedou k pozitivní výchově mladistvého. Tato výchova trvá do 18 let věku mladistvého, ve výjimečných případech může být prodloužena až do 19 let. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

Posledním opatřením je zabezpečovací detence, která se používá ve zvlášť závažných případech, kdy je mladistvý pachatel považován za extrémně nebezpečnou osobu pro sebe i společnost a jeho náprava se nepovedla zajistit pomocí žádných jiných prostředků. Mladistvý je v tomto případě umístěn do zařízení pro výkon zabezpečovací detence, kde je zajištěna jeho bezpečnost a je podroben intenzivní psychologické a terapeutické léčbě. Doba trvání není pevně stanovena a je závislá na odborném posouzení stavu mladistvého. (Cinklová, 2016; ZSM, 2003)

5 PREVENCE KRIMINÁLNÍHO CHOVÁNÍ

Prevence, je termín, který je s kriminalitou dětí a mládeže nejčastěji spojován, jelikož se jedná o klíčový aspekt v boji za bezpečnější společnost. Jak už bylo zmíněno v první kapitole, prevence je způsob předcházení vzniku rizika a na to se zaměřím v následující kapitole. Nejprve si rozebereme prevenci, její dělení a specifika daných kategorií. Tato kapitola se bude věnovat také strategii prevence kriminality v ČR a systému prevence kriminality ve školách, která je považována za jednu z neúčinnějších forem prevence u dětí a mládeže.

5.1. Členění prevence kriminality dle jednotlivých druhů

Tabulka 1 Schéma dělení prevence kriminality

PREVENCE	PRIMÁRNÍ	SEKUNDÁRNÍ	TERCIÁLNÍ
SOCIÁLNÍ	Opatření směřující ke zlepšení společenských a ekonomických podmínek života	Opatření, která se zaměřují na jednotlivé druhy rizikových skupin	Ukládání trestů, ochranných opatření a resocializačních opatření
SITUAČNÍ	Informovanost o možnosti ochrany proti kriminalitě	Zhoršení podmínek pro páchaní kriminality a opatření organizační	Zhoršování podmínek pro opakované páchaní kriminality případně ve vymezených teoriích a zvýšení míry objasňování trestných činů
VIKTIMOLOGICKÁ	Informovanost o možnosti obrany a správném chování občanů v případě ohrožení trestným činem	Informovanost o možnosti obrany proti jednotlivým druhům kriminality	Psychologická, zdravotní, právní pomoc a poradenství

Zdroj: Vlastní zpracování podle (Gřivna, Scheinost, Zoubková a kol., 2019)

V tabulce se nachází rozdělení přístupů k prevenci kriminality do tří základních skupin, kterými jsou sociální, situační a viktimologická prevence.

Sociální prevence je brána jako součást širší sociální politiky, která obsahuje řadu aktivit soustředících se na identifikaci, překonávání a neutralizaci sociálních kriminogenních faktorů. Tím snižuje celkovou kriminalitu a zvyšuje pocit bezpečí u občanů. Základem sociální prevence je vzdělávání lidí v této oblasti, proces socializace a integrace do

společnosti a předávání sociologických, psychologických a kriminologických poznatků pomocí působení na ochranu a rozvoj jednotlivce, zajišťování příznivých podmínek pro rozvoj, začlenění jedince do zájmových skupin a předáváním poznatků o hodnotách, právním řádu, soudílní politice atd. Jejím cílem je ochrana společnosti před nežádoucími vlivy, které mohou negativně působit na chování jedince. (Gřivna, Scheinost, Zoubková a kol., 2019)

Druhým přístupem je situační prevence, která je zaměřena hlavně na snižování kriminogenních situací a na zvyšování pravděpodobnosti dopadení pachatele trestného činu. Vhodné kriminogenní situace vznikají pomocí vysledování určitých zvyklostí nebo stereotypního chování obyvatel, kteří se v dané lokalitě pravidelně pohybují (např. pravidelné opouštění bytu po určitou dobu poskytuje příznivou kriminogenní situaci a může dojít k vykradení daného bytu). Situační prevence je lidmi preferovaná více než sociální prevence, neboť je levnější, rychlejší a její výsledky jsou účinnější. Tento typ prevence lze provádět pomocí opatření, které mají technický, administrativní nebo organizační charakter a dělíme je do pěti skupin. Za nezákladnější skupiny jsou považovány technická podpora zabezpečení rizikových objektů, osob a věcí, které lze provést pomocí běžně dostupných pomůcek či činností (např. pořízení bezpečnostních dveří nebo zámků, hlídací pes, provádění občanské hlídky, instalace poplašného zařízení a kamerového systému, nastavení kódovaného přístupu do elektronického zařízení nebo zajištění ostrahy objektu) a zintenzivnění kontroly a dohledu nad rizikovým prostorem, který se uskutečňuje pomocí zvýšené hlídkové činnosti policie nebo tuto činnost zajišťuje soukromá bezpečnostní služba. Dalším je zajišťování vhodného přesunu hodnotných věcí na bezpečné místo, toto se nejčastěji provádí při manipulaci s vyšším obnosem peněz, kdy se doporučuje spíše bezhotovostní přesun z jednoho účtu na druhý, kde se výrazně snižuje riziko krádeže. Předposlední skupina se věnuje předcházení trestné činnosti za pomoci zamezování přístupu k prostředkům, které by mohly vést k páchaní trestné činnosti, pomocí uplatňování zákonů nebo dodržování doporučených pravidel ochrany (např. kontrola zavazadel na letišti, zavírání oken při opuštění domu, zákaz prodeje střelných zbraní neoprávněným osobám). Poslední skupina je zaměřená na zvyšování rizika pro pachatele, kdy se pomocí ochranných a preventivních prvků komplikuje jeho další nakládání s věcí, která pochází z trestné činnosti. Jedná se například o značkování jízdních kol, značení bankovek proti jejich padělání, těžce odstranitelná výrobní čísla u automobilů atd. Tyto věci pachatelovi snižují celkový prospěch a zvyšují pravděpodobnost na jeho odhalení. (Gřivna, Scheinost, Zoubková a kol., 2019)

Třetím přístupem je viktimologická prevence, která se zaměřuje na předávání informací o bezpečném chování především potencionálním ale i skutečným obětem trestných činů. Do svých postupů zahrnuje prvky sociální i situační prevence, které předává občanům například formou besed, praktických kurzů, školení nebo mediálních kampaní. U tohoto druhu prevence hraje zásadní roli přiměřenost, jelikož cílem je občany informovat o možném nebezpečí, a nikoliv je vystrašit a negativně ovlivnit jejich vnímání okolního světa. Při nadměrnému zahlcení informacemi o rizicích, která mohou nastat může jedinec propadnout extrémnímu strachu o jeho bezpečí či majetek, což může mít spíš negativní dopad na jeho kvalitu života. Viktimologická prevence se užívá nejčastěji v oblastech s vysokým výskytem kriminality, kde jsou lidé poučeni o tom, jak se bránit před útokem, popřípadě co dělat, pokud již k takovému útoku došlo. (Firstová, Zámek, 2021; Gřivna, Scheinost, Zoubková a kol., 2019)

Druhou skupinou, podle které se rozlišuje druh prevence je dělení podle okruhu adresátů. Zde nalezneme tři skupiny: primární, sekundární a terciální.

Nejširší působení v této oblasti má primární prevence, která své soustředění zaměřuje na celou společnost včetně všech věkových kategorií, popřípadě všech etnických skupin obyvatel. Nezaměřuje se přímo na skupiny pachatelů či obětí trestné činnosti. Bere v potaz veškeré výše zmíněné kriminogenní faktory čímž usiluje o nižší výskyt trestné činnosti a o podporu dobrých mravů a přijatelného chování. (Firstová, Zámek, 2021)

Sekundární prevence se přímo zaměřuje na možné pachatele, kterými jsou například sociálně vyloučené skupiny obyvatel, děti a mládež bez náležité péče, lidé závislí na omamných a psychotropních látkách nebo lidé bez zaměstnání, u kterých je zaznamenáno vyšší riziko a motivace k páčání trestné činnosti. Sekundární prevence je cílená také na možné oběti, kdy se snaží klást větší důraz u skupin náchylným k podlehnutí v rizikových situacích, jedná se především o seniory nebo děti. (Firstová, Zámek, 2021; Gřivna, Scheinost, Zoubková a kol., 2019)

Terciální prevence obsahuje postupy, jak zabránit pachatelům znovu opakovat trestnou činnost a postupy, jak jim pomoci s osvojením společensky akceptovatelných návyků. Cílem je tedy odradit pachatele od recidivního chování a začlenit je zpátky do společnosti, aby mohli začít vést spořádaný život. Terciální prevence lze aplikovat i na oběti trestné činnosti, kdy jim lze poskytnout například právní a sociální pomoc nebo psychologické poradenství, aby se v budoucnosti obětmi nestali. V souvislosti s tímto druhem prevence se provádí také statistické měření, s cílem zjistit, ve kterých oblastech nejčastěji dochází k páčání trestné

činnosti, ve kterých jsou následně aplikována příslušná opatření. (Firstová, Zámek, 2021; Āřivna, Scheinost, Zoubková a kol., 2019)

5.2. Strategie prevence kriminality v ĀR

Strategií prevence kriminality v ĀR se stát začal zabývat již od roku 1993, kdy se na ni začalo pohlížet jako na neopomenutelnou součást vládní politiky a v roce 1996 byl pak přijat historicky první dokument o strategii prevence kriminality ĀR. Tento dokument se přijímá vždy na určité období, aby bylo možno pracovat se znalostmi a zkušenostmi z předchozího období a zaměřuje se na celorepublikovou i místní úroveň prevence. V současné době je přijata Strategie prevence kriminality na léta 2022–2027. Aktuální strategie se především zaměřuje na zlepšení efektivity v přístupu k prevenci na základě poznatků a statistických údajů vyplývajících z předchozího období, správné zahrnutí doporučení vyplývajících z relevantních mezinárodních dokumentů a na rozvoj přístupu k statní správě a samosprávě v oblasti kriminality. Āeská republika má stanoveno sedm základních priorit a v závislosti na ně i vytyčeny cíle a východiska. Pro již zmiňované období je mimo jiné jednou z priorit i kriminalita páchána dětmi a na dětech, kterou se tato práce zabývá. (MV, 2022a)

5.3. Systém organizace prevence ve školství

Školské zařízení je místo, kde děti tráví významnou část dne minimálně do 15 let svého života. Proto někteří lidé očekávají, že mimo výuky běžných předmětů bude škola vzdělávat děti i v oblasti osobního a morálního vývoje. Proto v současné době hraje škola klíčovou roli ve výchově dětí a klade důraz na primární prevenci delikventního chování. Pomocí primární prevence lze pomáhat utvářet dětem životní hodnoty a určuje správný postoj k určitým věcem. Jelikož děti svou osobnost teprve utvářejí a jsou lépe ovlivnitelnější, působí na ně preventivní opatření lépe než na dospělé jedince, kteří již mají svou osobnost pevně vyvinutou. (MŠMT, 2019, Cinková, 2016)

Důležitým impulzem pro vytvoření politiky primární prevence rizikového chování v Āeské republice byl v 90. letech 20. století rozšiřující se problém s drogovou závislostí u nezletilých jedinců, proto byla snaha vytvořit protidrogovou prevenci. V roce 2005 následovalo stanovování základních požadavků a tvorba programů pro protidrogovou prevenci a začal vznikat proces certifikací. Nakonec v roce 2013 ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen: „MŠMT“) schválilo Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování, které zahrnovaly mnoho dalších druhů rizikového chování, jako jsou rasismus, záškoláctví a šikana.

V současné době systém primární prevence ve školách má jasně stanovenou hierarchii, kde každý ze subjektů má přidělené pravomoci, které vykonává. (MŠMT, 2019; Cilková, 2016)

Hlavním aktérem v této oblasti je MŠMT, jelikož má klíčovou úlohu v rámci aplikace politiky primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže. MŠMT stanovuje směry a priority v této oblasti, podporuje vzájemnou spolupráci mezi jednotlivými orgány a odbornou veřejností, zajímá se o rozvoj struktury zapojených organizací a zajišťuje nezbytné zdroje pro efektivní implementaci těchto programů. (MŠMT, 2019; Cilková, 2016)

Druhými důležitými institucemi státní správy následující hned po MŠMT jsou krajské úřady včetně magistrátu hlavního města Prahy, které provádí koordinaci preventivních aktivit, jmenuje koordinátory, podporují preventivní programy ve školách, zajišťují odborné vzdělávání pro pedagogy v určitém druhu prevence, zahrnují prevenci do vzdělávacích strategií a zřizují poradenská centra. Každý rok, krajské úřady vyčleňují finanční prostředky pro primární prevenci. (MŠMT, 2019; Cilková, 2016)

Krajský školský koordinátor prevence je jednou z dalších funkcí, která působí v tomto odvětví. Jeho náplní je spolupráce s ostatními koordinátory a odborníky na vytváření a aktualizaci preventivních programů, zajišťuje také potřebné prostředky a podmínky pro jejich realizaci ve školách a následně shromažďuje informace o celkovém průběhu. Podílí se také na metodickém vedení pedagogicko-psychologických poraden a na základě shromážděných a vyhodnocených dat ve spolupráci s poradnami navrhuje inovace v oblasti prevence rizikového chování. (MŠMT, 2019; Cilková, 2016)

V kompetenci metodika prevence v pedagogicko-psychologické poradně je koordinace preventivních opatření v daném kraji v oblasti specifické prevence rizikového chování. Dále se věnuje školním metodikům prevence, kdy pro ně organizuje semináře a poskytuje jim odborné konzultace. V jeho režii je také spolupráce s dalšími institucemi a krajským koordinátorem při vypracování dokumentů a určování priorit preventivní činnosti. Nedílnou součástí je také samotný profesní rozvoj metodika prevence. (MŠMT, 2019; Cilková, 2016)

V samotném školském zařízení pak v oblasti primární prevence působí také ředitel školy, který zajišťuje poradenské služby zaměřené na prevenci, koordinuje a vyhodnocuje preventivní programy, které jsou zařazeny do výukového plánu. Úlohou ředitele školy je také jmenovat kvalifikovaného metodika prevence a umožnit mu další profesní vzdělání v této oblasti a zajistit kvalitní spolupráci s ostatním školním personálem, externími koordinátory a místními úřady. (MŠMT, 2019; Cilková, 2016)

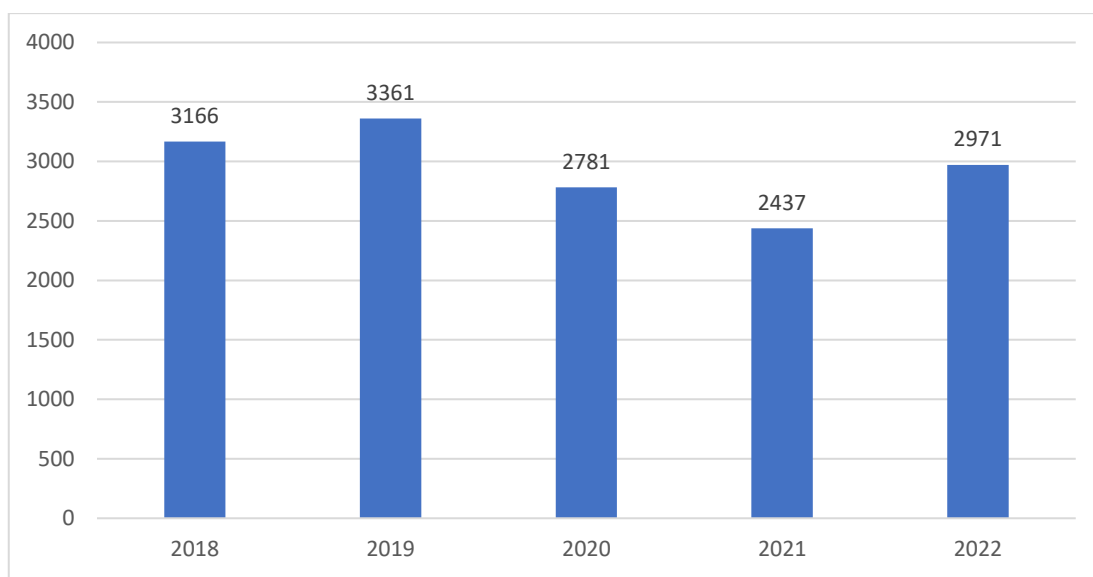
V této oblasti nelze vynechat ani třídního učitele, který úzce spolupracuje se školním metodikem prevence, kdy pozoruje žáky a identifikuje varovné signály, které mohou vést k rizikovému chování a snaží se implementovat preventivní opatření. Jeho úkolem je motivovat žáky v třídním kolektivu k tvorbě a dodržování interních pravidel, která jsou v souladu se školním řádem, což vede k bezproblémovému soužití žáků při vyučování. Dále třídní učitel zprostředkovává komunikaci mezi školou a zákonnými zástupci jednotlivých žáků, což napomáhá k lepšímu zabezpečení individuálních potřeb žáků. (MŠMT, 2019; Cilková, 2016)

6 ANALÝZA NEJČASTĚJŠÍCH TRESTNÝCH ČINŮ PÁCHANÝCH DĚTMI A MLADISTVÝMI

V době 21. století, se staly elektronické zařízení velkým pomocníkem také v oblasti kriminologie, kdy postoupil rozvoj utváření statistických údajů o kriminalitě jednotlivých skupin obyvatel. Z tohoto důvodu jsou policejní statistiky neocenitelným zdrojem informací pro pochopení charakteru a celkového rozsahu mládežnické delikvence, což je zásadním faktorem pro stanovení správných preventivních opatření. Následující kapitola bude obsahovat analýzu dostupných statistických údajů z oblasti kriminality dětí a mládeže v České republice v letech 2018-2022. Primárně bude zaměřena na postupný vývoj kriminality v jednotlivých letech, jejich příčinu, druh páchané trestné činnosti. Analýza se také zaměří na celkové počty odsouzených mladistvých osob ve zkoumaném období.

Pro tuto analýzu jsem se rozhodla použít metodu analýzy sekundárních dat. Ta spočívá v rozboru již existujících dat, která byla shromážděna za jiným výzkumným účelem a mohou být dostupná z různých oficiálních zdrojů. Pro můj výzkum jsem si vybrala data o kriminalitě dětí a mladistvých a její příčiny dostupná z oficiálních stránek MV. Tato data obsahují údaje o celkových počtech spáchaných trestných činů dětmi a mladistvými osobami v jednotlivých letech, popisují, které trestné činy byly v jednotlivých letech páhány v nejvyšším měřítku a také obsahují celkové počty odsouzených mladistvých osob ve zkoumaném období. (Johnson, 2014)

Do roku 2016 byl systém tvorby policejních statistik založen na jiném principu zpracování dat, který obsahoval zastaralé algoritmy, nižší flexibilitu a statistické výstupy nebyly pravidelně a správně aktualizovány. V roce 2017-2018 došlo k změně policejní metodiky a aktualizaci všech principů zpracování dat o kriminalitě. Tato rozsáhlá změna policejních postupů je také důvodem, proč jsem se rozhodla zkoumat vývoj kriminality mladistvých od roku 2018. (MV, 2019)

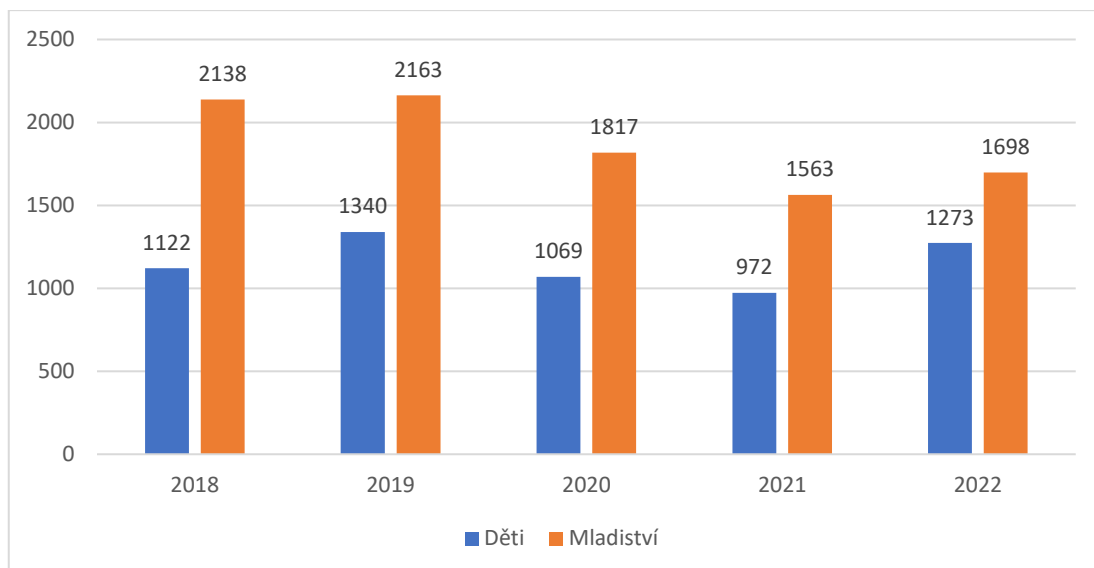
Obrázek 1 Vývoj kriminality mladistvých v letech 2018-2022 (celkový počet skutků)

Zdroj: Vlastní zpracování podle Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky

Na obrázku 1 lze vidět graf s postupným vývojem celkové kriminality nezletilých osob v letech 2018-2022. Každý sloupec reprezentuje celkový počet trestných skutků spáchaných nezletilými osobami. Na obrázku 2, který se nachází níže je rozdělena celková kriminalita nezletilých osob v období let 2018-2022 do dvou základních kategorií, kterými jsou děti 1-14 let a mladiství 15-17 let.

Již na první pohled lze poznat, že mladiství jedinci jsou v trestné činnosti více aktivní než děti. Tento fakt může mít mnoho příčin, jedním z hlavních důvodů je emociální nestabilita v době dospívání. V období, mezi 15-18 rokem věku se u mladistvých zvyšuje míra emociální nestability a impulzivity, což je častým projevem přirozených hormonálních změn. Jak již bylo zmíněno, jedním z faktorů, které mají vliv na mladistvé osoby, jsou vrstevníci. Ti tyto emoce podporují a z toho důvodu pak dochází k páchaní trestné činnosti, kterou by daná osoba sama neudělala. (Mccord, Widom, Crowell, 2001)

Dalšími z řady důvodů, proč mladiství páchají trestnou činnost více než děti, mohou být hledání adrenalinových aktivit, nevyvinutý morální úsudek nebo nedostatek pozitivních vzoru v prostředí, ve kterém se pohybují. (Mccord, Widom, Crowell, 2001; Moravcová, Podaná, Buriánek a kol., 2015)

Obrázek 2 Porovnání kriminality dětí a mladistvých v letech 2018-2022

Zdroj: Vlastní zpracování podle Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky

V roce 2018 spáchaly děti do 15 let 1 122 skutků a mladiství celkem 2 138 skutků. Nejčastěji páchané skutky těmito věkovými kategoriemi spadaly do oblasti „ostatní kriminalita“. Patří tam mimo jiné nedovolené držení a výroba psychotropních látek a jedů pro jiného, sprejerství a maření výkonu úředního rozhodnutí. Druhou nejvíce zastoupenou kategorií je majetková trestná činnost, kde byly zaznamenány v nejvyšším počtu prosté krádeže, krádeže dvoustopých motorových vozidel a krádeže jiné na osobách. V poslední řadě se objevovaly i činy spadající do kategorie násilná kriminalita, kam patří vyhrožování, vydírání a loupež. V roce 2018 byl zaznamenán pokles celkové kriminality. Nedošlo ani k žádným specifickým událostem, které by vývoj kriminality ovlivnily. (MV, 2019)

Zaznamenaný nárůst oproti roku 2018 se v roce 2019 projevil zejména u dětí do 15 let, kde počet skutků narostl o 218 případů. U mladistvých byl nárůst pouze o 25 skutků. V tomto roce má opět největší zastoupení „ostatní kriminalita“, a to konkrétně sprejerství s celkovým počtem 247 případů. Z kategorie násilná kriminalita bylo zaznamenáno nejvíce úmyslného ublížení na zdraví s celkovým počtem 228 skutků a v kategorii majetková trestná činnost se nejvíce objevují krádeže v jiných objektech s počtem 204 skutků. Další páchané skutky byly výtržnictví, nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů pro jiného, loupeže, vydírání, poškození cizí věci a krádeže vloupáním do ostatních objektů. V tomto roce nedošlo k žádným zásadním mimořádným situacím, které by vedly k narušení veřejného pořádku. Jedním z problémů, se kterým se Policie ČR musela potýkat je nárůst kybernetické kriminality, kdy byly zaznamenány pokusy o průnik do komunikačního i webového prostředí

státní správy. Zmiňovaný druh kriminality se dostává do povědomí již několik let a v současné době má rostoucí tendenci. (MV, 2020)

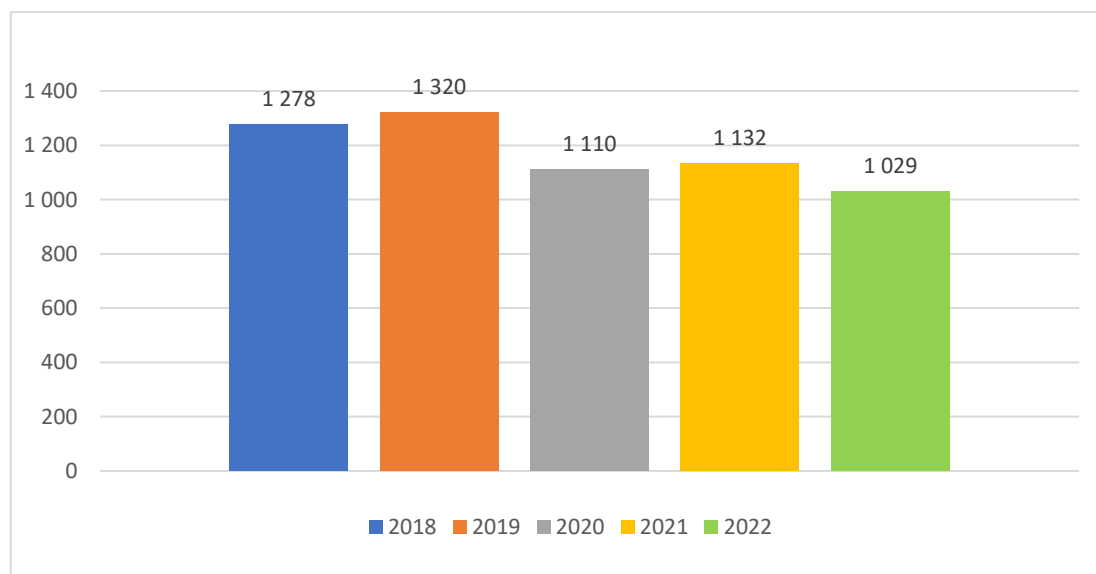
Kriminalita mládeže v roce 2020 výrazně poklesla o 580 skutků. Pokles byl zaznamenán u obou věkových skupin, děti do 15 let snížily kriminalitu o 271 skutků a mladiství o 346 skutků. Nejvíce páchaný skutek u této věkové kategorie je sprejerství s celkovým počtem 202 skutků, i přestože byl zaznamenán pokles o 45 skutků ve srovnání s minulým rokem. Jediný skutek, u kterého se v roce 2020 objevil nárůst o 52 případů je maření výkonu úředního rozhodnutí. Mezi další skutky, které byly páchany nejčastěji v tomto roce patří výtržnictví, krádeže v jiných objektech a poškozování cizí věci, zbylé skutky páchané nezletilými nepřesáhly hranici 100 případů. Tento rok byl v oblasti kriminality specifický tím, že do něj z velké části zasáhla začínající situace spojená s pandemií Covid-19, kdy byla zavedena řada vládních opatření pro zastavení šíření nakažlivé nemoci. Uzavření škol a převedení dětí na distanční výuku, uzavření všech kulturních akcí a omezení provozu v prostorách s velkou koncentrací osob zapříčinilo naměření historicky nejnižší úrovně kriminality. (MV, 2021)

Podobně jako v předchozím období měla v roce 2021 celková kriminalita nezletilých osob klesající tendenci a to o 344 skutků a dostala se tak na nejnižší hranici měřeného období. Děti do 15 let se dopustili celkem 972 skutků což je o 97 skutků méně než v předešlém roce. Mladiství se dopustili celkem 1 563 skutků, což naznačuje pokles o 254 skutků oproti minulému roku. Statistické údaje ukazují výrazný pokles kriminality nezletilých osob, který se nejvíce projevil u hospodářské kriminality a majetkové trestné činnosti, na druhou stranu byl zaznamenán mírný nárůst skutků spadajících do problematiky pohlavního zneužívání, kde počet vzrostl o 39 skutků a úmyslné ublížení na zdraví, kde byl také zaznamenán mírný nárůst o 28 skutků. Na rozdíl od předchozích let došlo v roce 2021 k spáchání celkem 4 vražd nezletilými osobami s různými motivy. Situace v tomto roce byla opět z větší části podpořena pandemií Covid-19, kdy se stupňovaly určité druhy vládních opatření proti šíření nemoci jako je lockdown, celkové omezení styku s dalšími obyvateli, změna životních zvyklostí u obyvatel, které sice vedly k poklesu celkové kriminality, ale měly špatný vliv na psychické zdraví osob. Tato fakta vedly k růstu počtu skutků spojených s násilím. (MV, 2022b)

Po ukončení veškerých vládních opatření v souvislosti s pandemií Covid-19 byl v roce 2022 opět zaznamenán rapidní nárůst celkové kriminality u obou věkových kategorií. Děti do 15 let se dopustili celkem 1 273 skutků a mladiství spáchali 1 698 skutků. Z krátkodobého

hlediska byl zaznamenán pokles u skutků v oblasti hospodářské kriminality a nárůst se objevil u majetkové trestné činnosti, krádeží vloupáním, mravnostní kriminality a násilné kriminality. Tento zaznamenaný nárůst kriminality byl z velké části spojen se zhoršenou ekonomickou situací v celé ČR ve spojitosti s nastalými důsledky pandemické situace, která ovlivnila životní úroveň mnoha rodin. Zvýšení inflace a s tím spojené vysoké životní náklady, zvýšení nezaměstnanosti, rostoucí ceny energií a pohonných hmot byly jedním z hlavních důvodů, proč byli někteří lidé nuceni páchat trestnou činnost ve srovnání se situací před pandemií. Působení na tento nárůst bylo ovlivněno také probíhajícím válečným konfliktem na Ukrajině. (MV, 2023)

Podobnou rostoucí situací lze pravděpodobně očekávat také ve statistických údajích za rok 2023, kdy se na vývoji kriminality odrazí gradující dopady pandemie covid-19 a stupňující se dopady válečného konfliktu na Ukrajině spojené se zvyšujícími se počty migrantů evidovaných v České republice. Lze očekávat také nárůst kybernetické kriminality, který se začal projevovat vlivem digitalizace společnosti a přesunem mnoha běžných činností do online prostředí. (MV, 2023)

Obrázek 3 Porovnání počtu odsouzených mladistvých osob v letech 2018-2022

Zdroj: Vlastní zpracování podle Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky

Graf výše znázorňuje počty odsouzených mladistvých osob v letech 2018-2022. Lze vidět, že nejvyšší počet byl zaznamenán v roce 2019 a nejmenší počet byl v roce 2022.

V roce 2018 bylo odsouzeno celkem 1 278 osob ve věku 15-17 let a u 180 mladistvých osob bylo upuštěno od potrestání. Nejčastěji byly ukládány opatření v podobě odnětí svobody

s podmíněným odkladem, a to celkem 81krát. Za závažné trestné činy bylo uděleno také 58krát trestní opatření nepodmíněné odnětí svobody. Výkon takového trestu probíhá odděleně od dospělých osob. (MV, 2019)

Oproti roku 2018 byl v roce 2019 zaznamenán nárůst počtu odsouzených mladistvých osob na 1 320 osob a u 184 osob bylo upuštěno od trestu. Opatření podmíněné odnětí svobody bylo uděleno celkem 839 osobám a opatření nepodmíněné odnětí svobody bylo uděleno 67 osobám. (MV, 2020)

Mírný pokles byl zaznamenán v roce 2020, kdy bylo odsouzeno 1 110 mladistvých osob. Nejčastěji bylo ukládáno opět opatření podmíněné odnětí svobody, a to celkem 470krát. I když je v tomto roce zaznamenán pokles celkového počtu odsouzených, počet osob, kterým bylo uděleno nepodmíněné odnětí svobody vzrostl na 74 případů. (MV, 2020)

V roce 2021 počet odsouzených mladistvých osob opět mírně vzrostl, a to pouze o 22 případů za rok. (MV, 2022b)

Nejnižší počet mladistvých odsouzených osob v mém zkoumaném období byl zaznamenán v roce 2022 s celkovým počtem 1 029 osob. Opatření podmíněného odnětí svobody bylo uděleno 670krát a opatření nepodmíněného odnětí svobody bylo uděleno 53krát. (MV, 2023)

Závěrem lze říct, že mezi léty 2018-2022 můžeme pozorovat fluktuaci v počtu odsouzených mladistvých osob. Z dlouhodobého hlediska je zde vidět mírný celkový pokles, což můžeme označit za příznivý vývoj situace. Pokles může být ovlivněn různými faktory, které se ve zkoumaném období vyskytly. Mezi tyto faktory můžou patřit mimo jiné i změny v právních předpisech a aktualizace některých preventivních opatření.

7 ANALÝZA TRESTNĚ-PRÁVNÍ GRAMOTNOSTI DĚTÍ, MLADISTVÝCH

7.1. Cíl výzkumu

Jak již bylo zmíněno v úvodu mé práce, cílem tohoto výzkumu je pomocí elektronického dotazníkového šetření analyzovat trestně-právní gramotnost dětí a mladistvých. Prostřednictvím mé práce chci poukázat na případné nedostatky ve znalosti práva a obeznamenosti v důsledcích páchaní trestných činů, jakožto i o momentálním dopadu současných preventivních programů. Také bych prostřednictvím názorů respondentů chtěla navrhnout možná řešení, jak zvýšit informovanost mládeže a zefektivnit preventivní programy ve školách.

7.2. Charakteristika a popis použité metody

Rozhodla jsem se pro svůj výzkum použít metodu dotazníkového šetření, která je, dle mého názoru, nejefektivnější formou pro primární sběr dat. Ze všech možných způsobů, jak lze provést toto šetření, jsem zvolila online formu. Jako výhodu mnou zvolené formy výzkumu spatřuji snadnou distribuci dotazníku mezi respondenty. Nevýhodou je nutnost použití elektronického zařízení a potřebu být připojený k internetové síti a ztráta kontroly nad tím, kdo a jak dotazník skutečně vyplňuje.

Dotazník tvoří celkem 13 logicky a účelně sestavených otázek. Vzhledem k tomu, že výzkum je zaměřen především na mladé respondenty, otázky byly formulovány jednoduše a srozumitelně tak, aby byli schopni odpovědět všichni dotazovaní.

Respondenti byli získáváni z řad široké veřejnosti prostřednictvím sociálních sítí a pomocí oslovení několika základních a středních škol Pardubického kraje. Celé šetření probíhalo v období **od 1.6. 2024 do 19.6. 2024**, kdy byl dotazník zveřejněn na sociálních sítích a také byli kontaktováni ředitelé škol, kde byly následně dotazníky poskytnuty dětem v době vyučování. Celkem se v obou věkových kategoriích podařilo nasbírat **288** vyplněných dotazníků. Z celkového množství vyplnilo dotazník celkem **102** dětí mladších 15 let a **186** mladistvých ve věku 15-20 let. Ačkoliv mladistvým se označuje osoba ve věku 15-17 let (viz kapitola 1), z důvodu oslovení středních škol, kde se nacházejí žáci, kteří již dosáhli vyššího věku, rozhodla jsem se do skupiny mladistvých zařadit také osoby ve věku blízkém věku mladistvého. K vyhodnocení získaných dat budou použity dvě metody analýzy, kvantitativní a kvalitativní, jejichž prostřednictvím bude získán komplexní pohled na tuto problematiku.

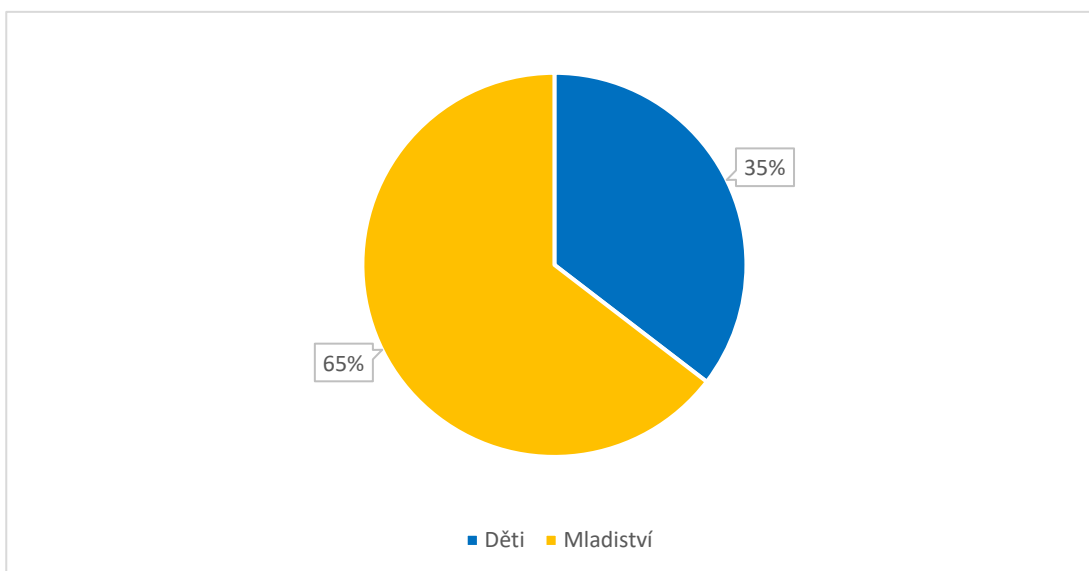
7.3. Vyhodnocení získaných dat

V této části kapitoly se zaměřím na vyhodnocení získaných odpovědí z dotazníkového šetření. Otázky v dotazníku jsem rozdělila do tří kategorií: klasifikace respondentů, znalost trestního práva a povědomí o kriminalitě a informovanost respondentů.

Klasifikace respondentů

1. Jaký je tvůj věk?

Začátek dotazníku byl zaměřen na rozdělení respondentů do věkových skupin: do 14 let a 15-20 let. Nejvíce dotazníků bylo zodpovězeno žáky středních škol, a to mladistvými osobami ve věku 15-20 let.

Obrázek 4 Věk respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

Znalosti trestního práva a kriminality

Ve druhé části dotazníku jsem se zaměřila na znalosti trestního práva a kriminality prostřednictvím několika základních otázek, které by děti a mladiství měli být schopni odpovědět.

2. Víš, co znamená slovo „kriminalita“? Pokud ano, zkus to stručně popsat.

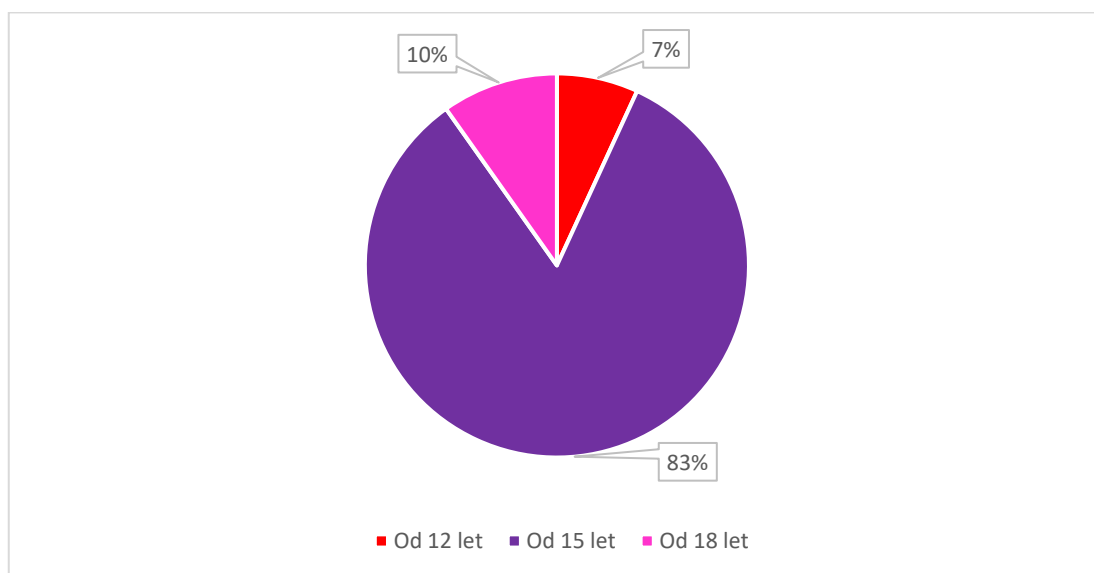
Na tuto otevřenou a zároveň nepovinnou otázku odpovědělo celkem 236 respondentů. Z celkového počtu odpovídalo 94 dětí a 139 mladistvých.

Špatnou nebo neutrální odpověď do dotazníku uvedlo 18 dětí, což je 19 % z celkového počtu respondentů. U zbylých respondentů byly zjištěny odpovědi v souladu s platnou definicí kriminality, nejčastěji děti popisovaly příklady kriminality.

U mladistvých byly nalezeny pouze 4 špatné odpovědi, to činí 3 % z celkového počtu respondentů. U správně odpovídajících osob se objevily i přesné definice slova kriminalita, nebo podrobné příklady toho, co kriminalita znamená.

3. Víš od kolika let může být člověk v České republice trestán za své činy?

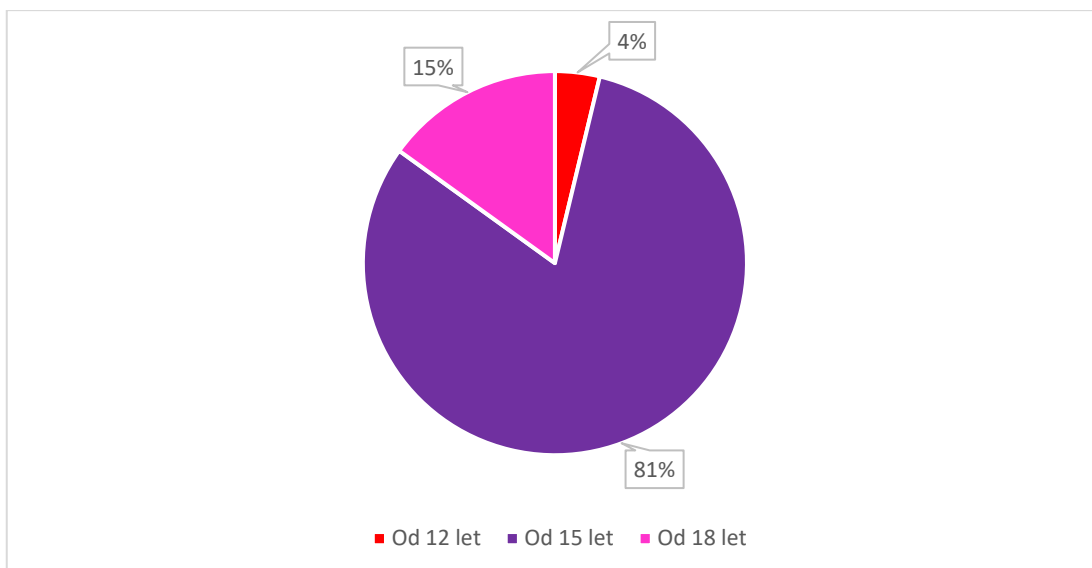
Správná odpověď je dle TZ 15 let. Respondenti mohli volit mezi třemi odpověďmi. Jedná se o základní otázku, spadající do trestního práva.

Obrázek 5 Odpovědi dětí na otázku č. 3

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

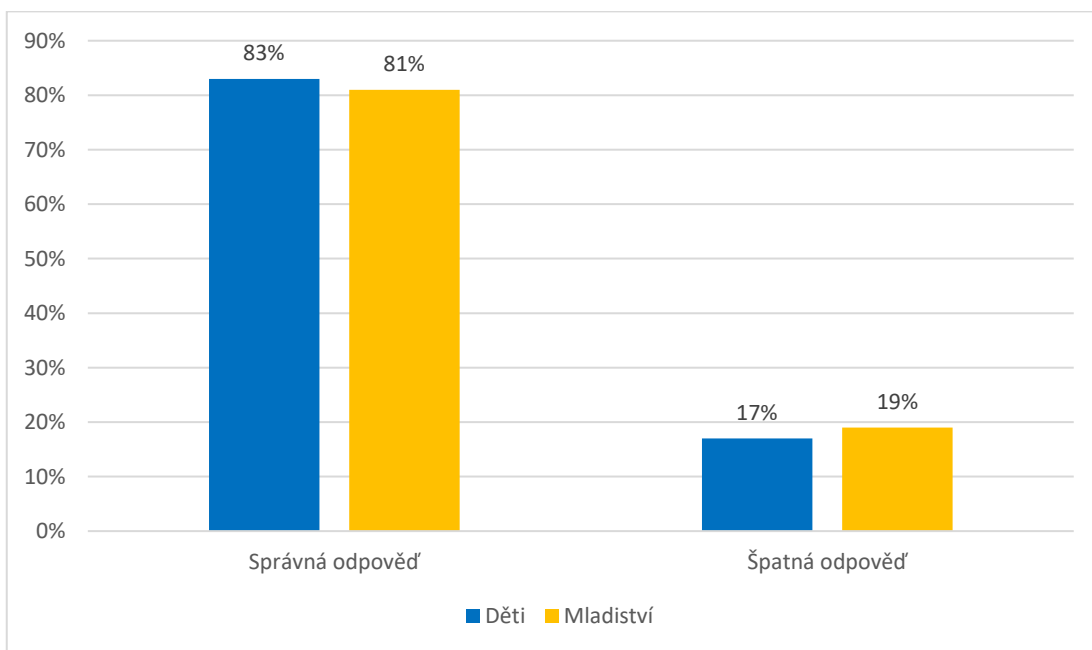
Na grafu výše je vidět, že 7 % dětí si myslí že správná odpověď je „od 12 let“, 10 % dětí uvádí jako správnou odpověď věkovou hranici 18 let. Převážná většina což je 83 % dětí uvádí správnou odpověď 15 let.

Obrázek 6 Odpovědi mladistvých na otázku č. 3

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

Graf znázorňuje, že celkem 19 % mladistvých osob odpovědělo špatně a 81 % mladistvých zvolilo správnou odpověď.

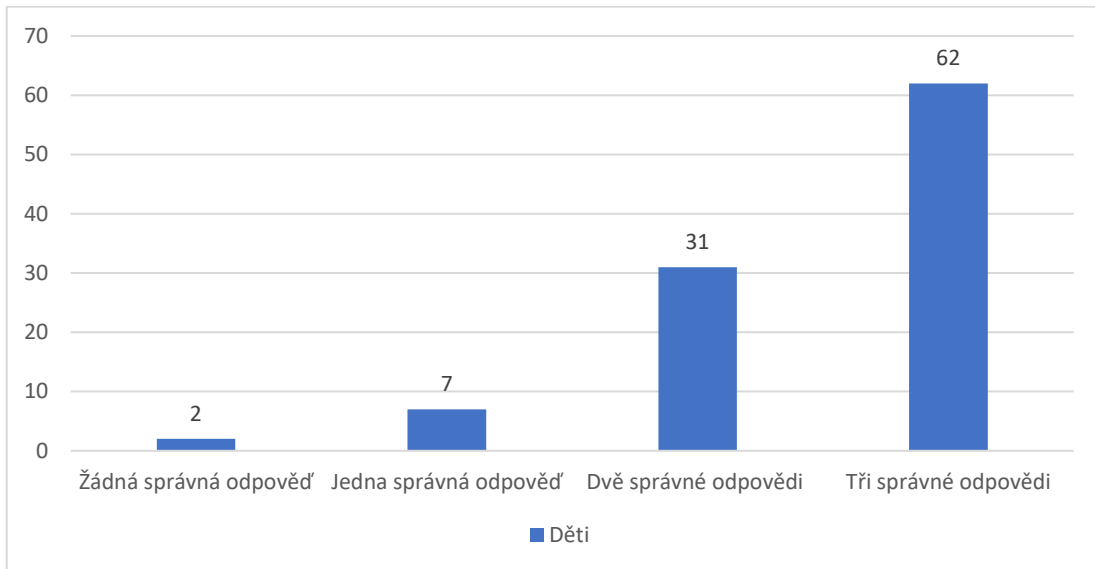
Obrázek 7 Procentuální srovnání dětí a mladistvých v správnosti odpovědí (uváděno v %)

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

Srovnání procentuální úspěšnosti dětí a mladistvých ukazuje fakt, že děti do 15 let zodpověděly vícekrát správně než mladiství. I když je rozdíl pouhé 2 %, je to neočekávaný výsledek, jelikož se předpokládá, že s věkem roste povědomí o této problematice.

4. Co si myslíš, že je přestupek?

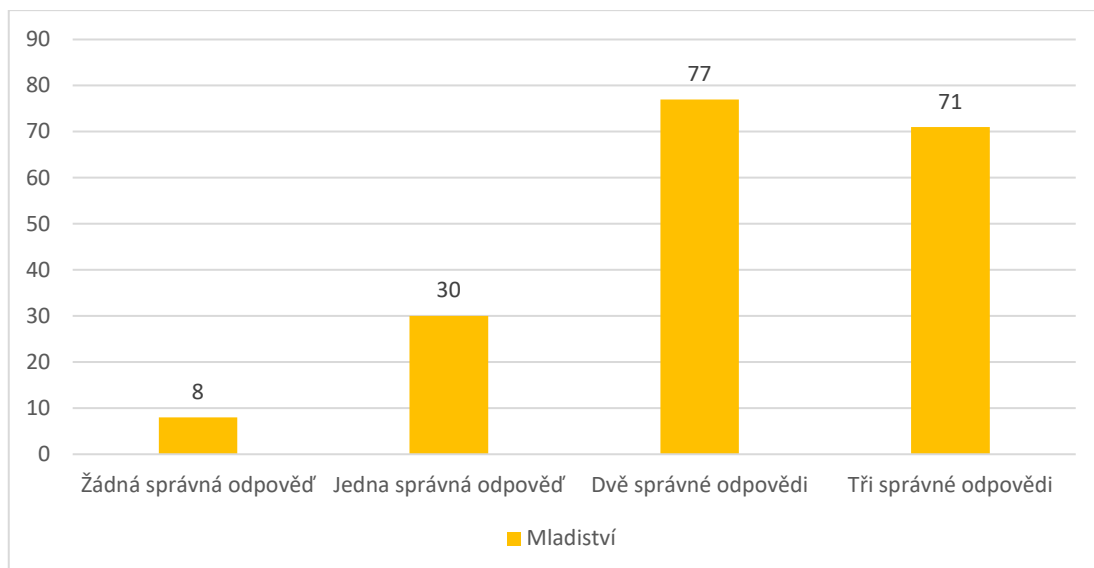
Cílem otázek 4 a 5 je ověřit, zda děti a mladiství mají přehled o závažnosti těchto činů a jestli dokážou rozeznat co je přestupek a co už je trestný čin. Správné odpovědi jsou: rušení nočního klidu, neplacení jízdného v MHD a neuposlechnutí výzvy veřejného činitele.

Obrázek 8 Počet správných odpovědí u dětí na otázku č. 4

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

Odpovědi u dětí mají rostoucí tendenci, přičemž 62 dětí zvládlo odpovědět správně všechny tři případy, které jsou klasifikovány jako přestupek. Celkem 31 dětí napsalo dvě správné odpovědi, 7 dětí zvládlo odpovědět alespoň jednu správnou odpověď a 2 děti vůbec nevědí, co to přestupek je. Znamená to tedy, že 63 % odpovídajících dětí umí poznat přestupek.

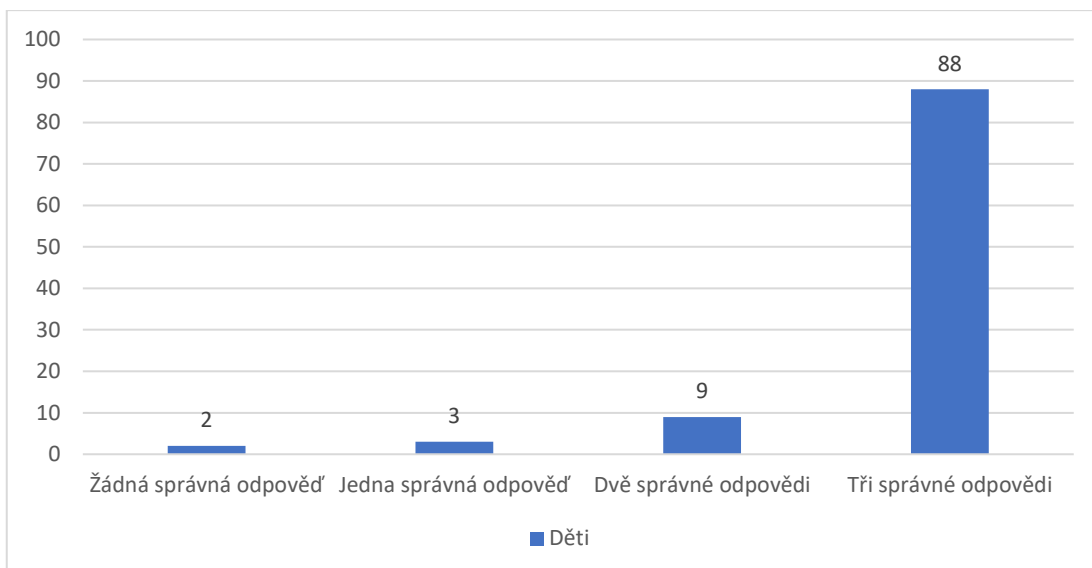
Obrázek 9 Počet správných odpovědí u mladistvých na otázku č. 4

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

U mladistvých jsou výsledky správných odpovědí opět horší ve srovnání s dětmi. Správně odpovědět všechny tři případy dokázalo pouze 71 mladistvých. Dvě správné odpovědi odpovědělo 77 mladistvých, což je o 6 respondentů víc než ti, kteří odpověděli správně všechny tři případy. Jednu správnou odpověď uvedlo 30 mladistvých a 8 mladistvých nevedlo ani jednu správnou odpověď. 38 % mladistvých osob, což není ani polovina respondentů této věkové kategorie neurčilo správně všechny tři případy.

5. Co si myslíš, že je trestný čin?

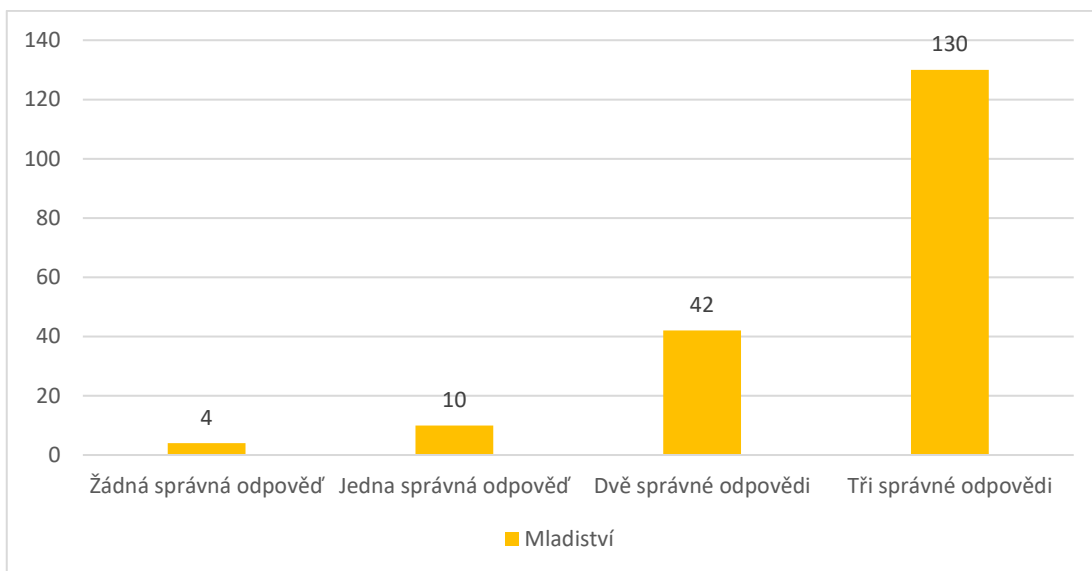
Správné odpovědi jsou: násilné napadení jiné osoby, vandalismus a poškozování cizí věci a výroba a distribuce omamných a psychotropních látek.

Obrázek 10 Počet správných odpovědí u dětí na otázku č. 5

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

Odpovědi dětí na tuto otázku jsou překvapující, jelikož správně klasifikovat trestné činy v otázce zvládlo 88 dětí, což je 86 % ze všech respondentů v této věkové kategorii. 9 dětí uvedlo 2 správné odpovědi, 3 děti uvedly jednu správnou odpověď a pouze 2 děti nedokázaly uvést ani jednu správnou odpověď.

Obrázek 11 Počet správných odpovědí mladistvých na otázku č. 5

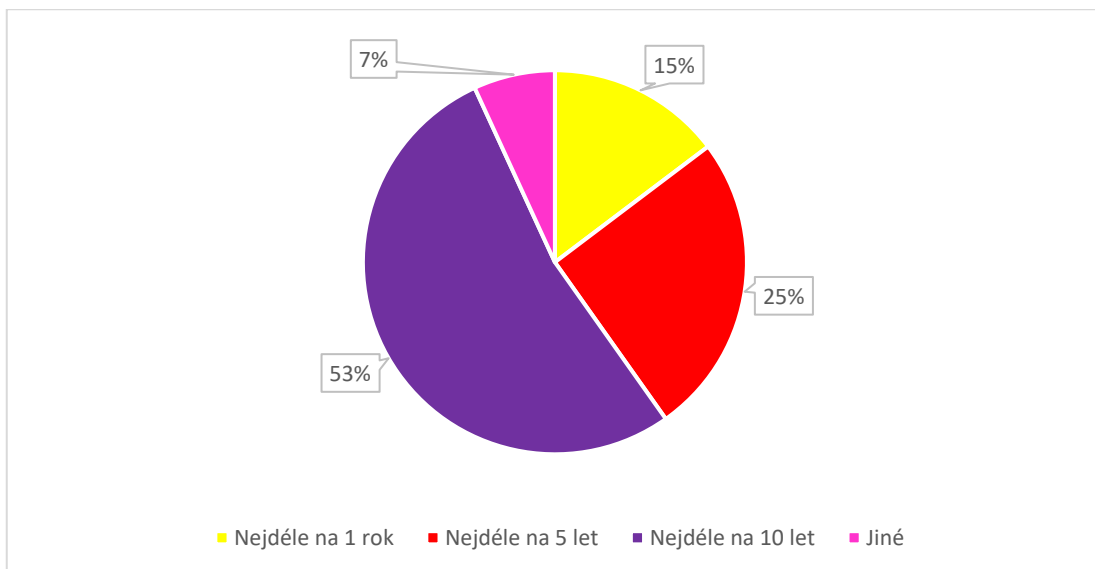
Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

U této otázky už jsou výsledky odpovědí mladistvých pozitivnější než u otázky číslo 4. Celkem 130 mladistvých odpovědělo správně ve všech třech případech, což je 70 % z celkového počtu všech respondentů této věkové kategorie. 42 mladistvých zvládlo

odpovědět správně alespoň dva případy, 10 mladistvých odpovědělo správně jeden případ a pouze 4 mladiství neodpověděli správně ani v jednom případě.

6. Víš, jaká je maximální doba, po kterou může být mladistvý uvězněn?

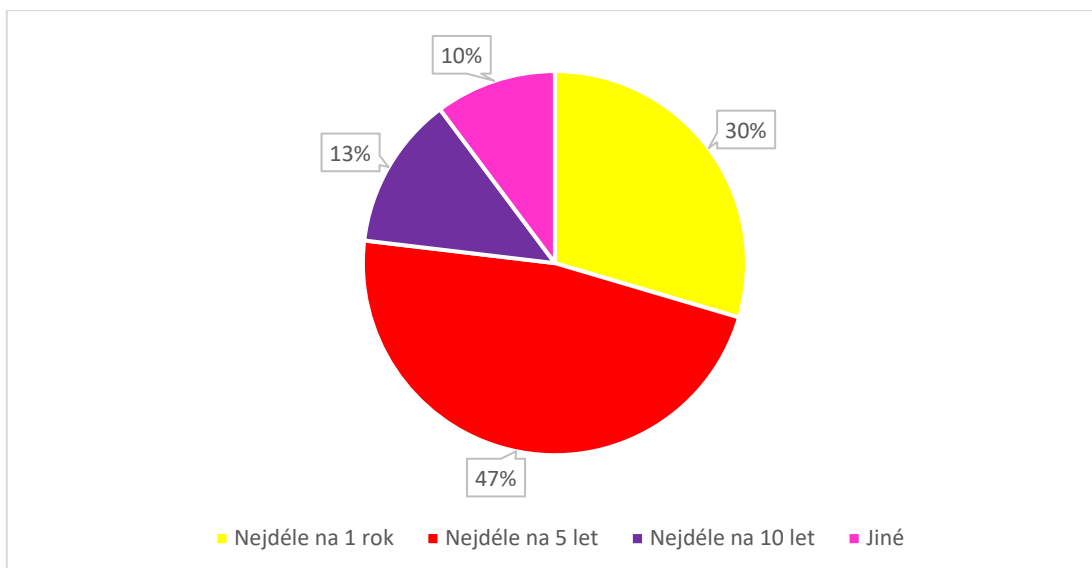
Jak již bylo zmíněno v kapitole č. 4 správná odpověď je 10 let, která se uděluje ve zvláštních případek.

Obrázek 12 Odpovědi dětí na otázku č.6

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

Na grafu výše lze vidět, že 54 dětí odpovědělo správně, což je celkem 53 % respondentů. V odpovědi „jiné“, kde respondenti mohli uvádět odpovědi, pokud si mysleli že ani jedna z navrhaných není správná děti nejčastěji uváděly, „trest si místo nich odpykají zákonní zástupci“, „mladiství ani děti nemůžou být uvěznění“ a „maximální doba uvěznění nesmí být delší než 1 kalendářní měsíc“.

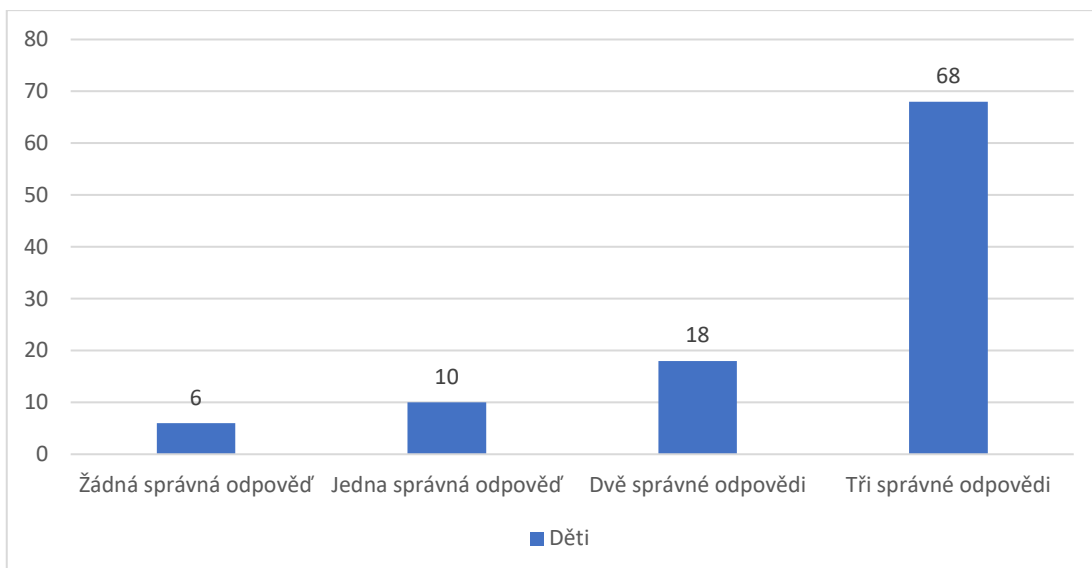
Obrázek 13 Odpovědi mladistvých na otázku č. 6

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

U mladistvých je počet správně odpovídajících respondentů nízký oproti dětem. Správně odpovědělo pouze 24 respondentů, to je 13 % z celkového počtu odpovídajících mladistvých. Nejvíce mladistvých odpovídalo, že nejdelší doba, po kterou můžou být uvězněni, je 5 let. Takto odpovědělo 88 mladistvých, což je 47 %. V odpovědích, které mladiství psali do možnosti „jiné“ se nejčastěji objevilo: „do 18 let je mladistvý umístěn do výchovného ústavu“ a „nejprve je mladistvý umístěn do výchovného ústavu a pokud i nadále pokračuje ve své činnosti, je umístěn do vězení“.

7. Jaké podle tebe mohou být následky pro nezletilé osoby, když něco ukradnou v obchodě?

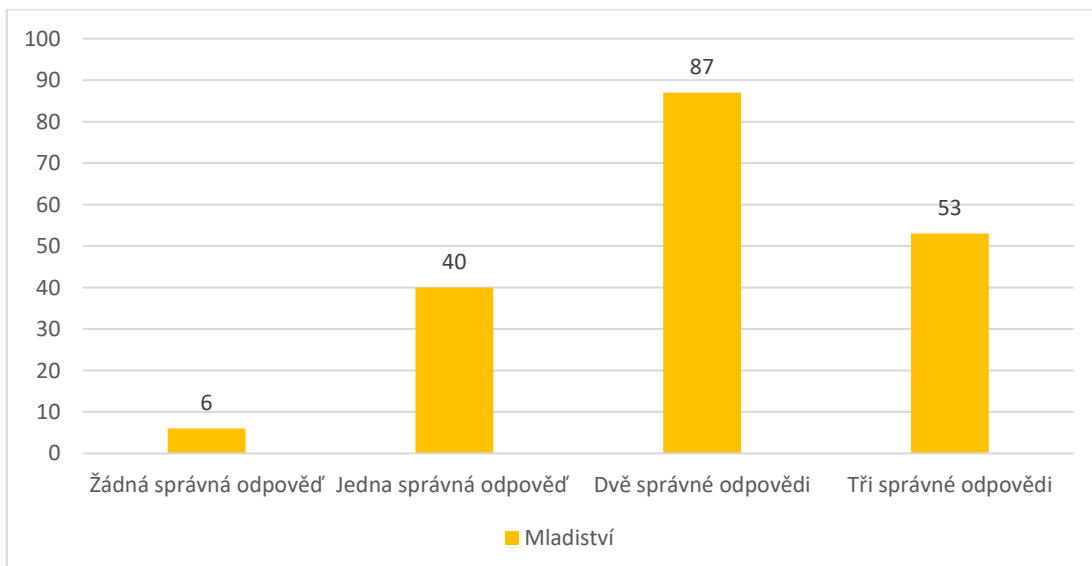
Správné odpovědi jsou: náhrada vzniklé škody, mohou být udělena výchovná opatření a může být uděleno napomenutí nebo domluva. Krádeže jsou dle policejních statistik časté činy, které lidé páchají, proto je cílem této otázky zjistit, zda si respondenti uvědomují, co je důsledkem takového činu. (MV, 2023)

Obrázek 14 Počet správných odpovědí dětí na otázku č. 7

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

Z grafu výše lze usoudit, že děti mají povědomí o následcích jejich jednání. Správně odpovědělo 68 dětí, což je celkem 67 % z celkového počtu 102 odpovídajících. Jelikož se u správně odpovídajících respondentů objevovaly zároveň i špatné dopovědi jako, že „pachatelé budou uvězněni“ nebo „zápis udělený policií do trestního rejstříku“, nelze s jistotou konstatovat že tito respondenti opravdu všichni znají následky svých činů. Důležité ale je, že vědí, že takovýto čin nezůstane bez postihu.

Obrázek 15 Počet správných odpovědí mladistvých na otázku č. 7

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

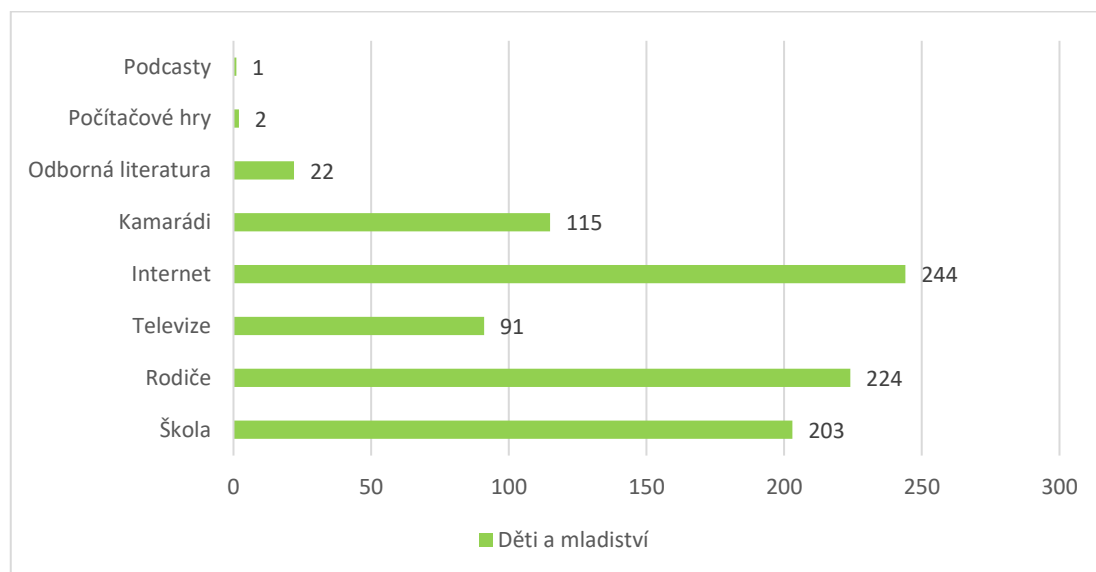
Správné odpovědi na tuto otázku uvedlo celkem 53 mladistvých, kteří tvoří 28 % respondentů této věkové kategorie. Nejvíce správných odpovědí bylo zaznamenáno v kategorii „Dvě správné odpovědi“, kde odpovědělo celkem 87 mladistvých, kteří tvoří celkem 47 %.

Informovanost respondentů

Poslední část dotazníku tvoří otázky, které jsou zaměřeny zdroje informací a na názory respondentů.

8. Odkud nejčastěji získáváš informace o tom, co se smí a co ne?

V případě této otázky jsem se zaměřila na to, co je hlavní zdroj informací o této problematice u nezletilých osob. Respondenti mohli zvolit jednu nebo více odpovědí, celkem měli na výběr z šesti možností a mohli prostřednictvím možnosti „Jiné“ doplnit další zdroje, ze kterých čerpají informace.

Obrázek 16 Zdroje informací, které děti a mladiství využívají nejčastěji

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

Nejčastějším zdrojem informací je internet, který se v odpovědích objevil celkem 244krát. Druhým nejčastějším zdrojem jsou rodiče, kteří bývají pro děti a mladistvé nejpřístupnější zdroje z hlediska získávání informací. Následují škola, kamarádi, televize a odborná literatura. V neposlední řadě se v odpovědích objevily 2x počítačové hry a podcasty zaměřené na kriminální tematiku.

9. Kterému zdroji informací nejvíce důvěřuješ?

Cílem bylo zjistit, kterým zdrojům důvěřují nejvíce děti a kterým nejvíce důvěřují mladiství.

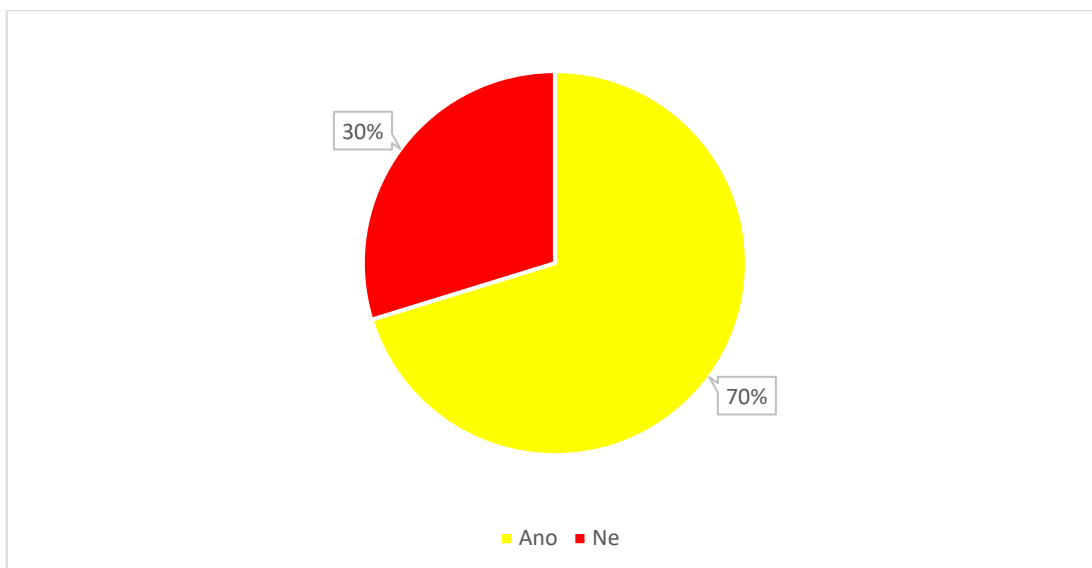
Na základě dotazníkového šetření jsem zjistila, že u dětí jsou nejdůvěryhodnější zdroje informací internet, rodiče a kamarádi. Důvěra v rodiče je pro děti přirozená, jelikož se jedná o osoby, které s nimi tráví nejvíce času, mohou se na ně spolehnout a většinou je považují za přirozené autority a vzory, od kterých se učí správným návykům. Podobně je to i u kamarádů a spolužáků, kteří jsou součástí jejich každodenního života. Proto je sdílení informací mezi vrstevníky naprosto přirozenou věcí, ne vždy jsou ale tyto informace pravdivé. V neposlední řadě byl často zmiňován také internet jako zdroj informací. Ten je snadno dostupný a poskytuje rychlý přístup k rozsáhlé škále informací, ale také i k dezinformacím.

U mladistvých osob se v dotazníkovém šetření často objevovalo více zdrojů. Nejčastěji zmiňované zdroje jsou rodiče, internet a učitelé. Často zmiňovaná byla také odborná literatura nebo ověřené informace z vícero zdrojů.

Z toho plyne, že s přibývajícím věkem se určité zdroje informací mění, jelikož mladiství dospívají k tomu, že nelze věřit pouze jednomu zdroji informací a zvyšují tak svou mediální gramotnost.

10. Myslíš si, že informace o tom, co se smí a nesmí, které získáváš, jsou dostatečné?

Cílem bylo zjistit, jaký mají respondenti pohled na svou vlastní informovanost v oblasti práva a kriminality.

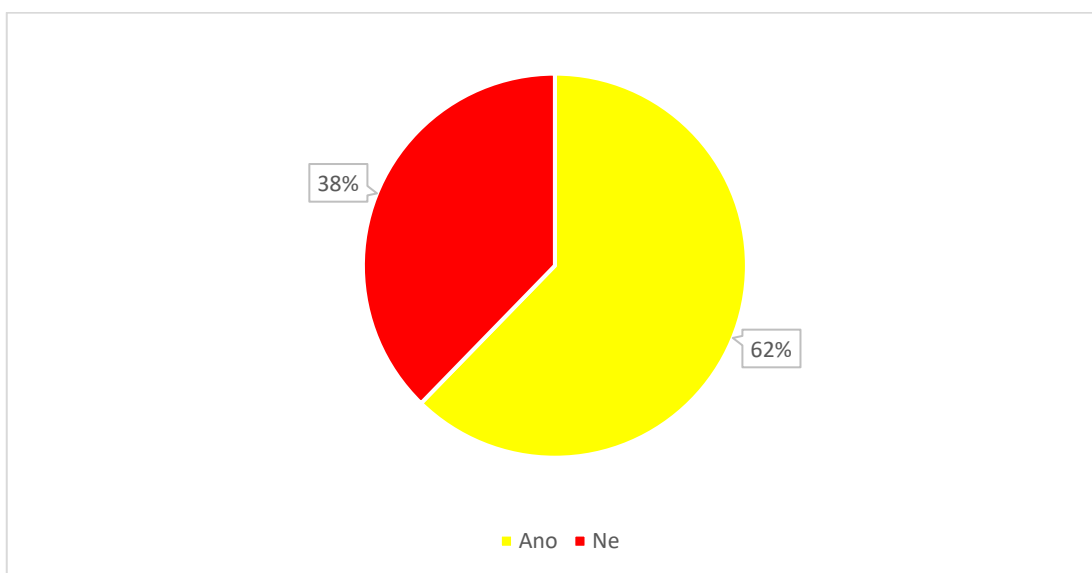

Obrázek 17 Odpovědi respondentů na otázku č. 10

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

Z grafu je zřejmé, že 70 % respondentů hodnotících kladně si myslí, že jsou o této problematice dostatečně informováni a není potřeba dalšího vzdělání. Naopak 30 % respondentů uvedlo že jejich informace jsou nedostačující a bylo by dobré se této problematice věnovat ve větším měřítku.

11. Myslíš si, že více informací o právu by pomohlo snížit kriminalitu mezi dětmi a mladistvými?

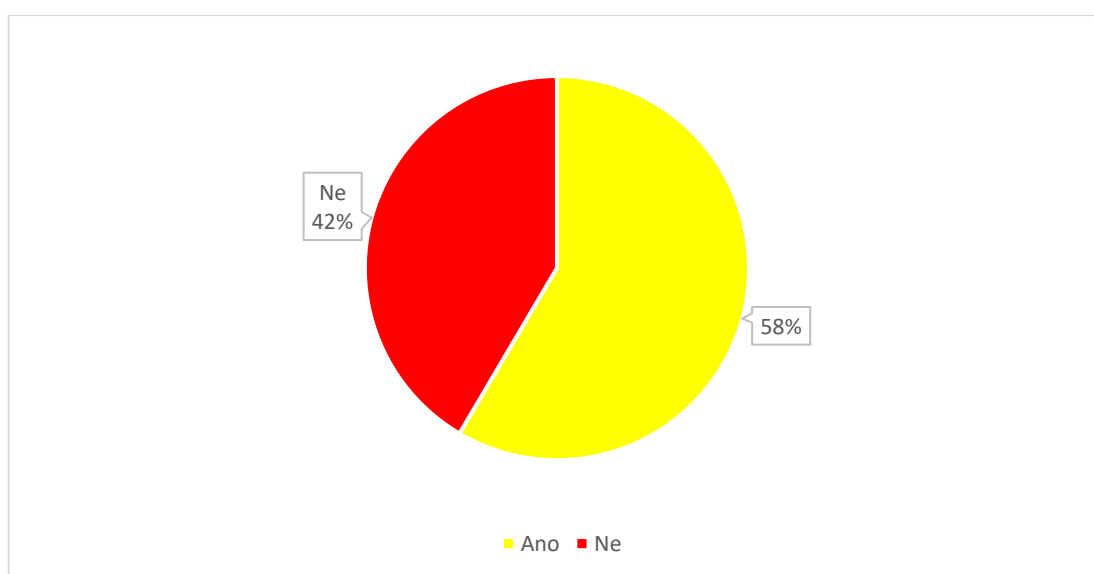
Obrázek 18 Odpovědi respondentů na otázku č. 11

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

Výsledky promítnuté na grafu výše poukazují na skutečnost že převažující část dotazovaných (62 %) považuje vzdělávání v této problematice za klíčový aspekt mající pozitivní vliv na počet páchaných trestných činů. Naopak 38 % respondentů uvedlo že by se nic nezměnilo v případě, kdy by jim bylo poskytnuto více informací. Z toho plyne fakt, že není možné preventivní opatření stavět pouze na informovanosti dětí a mladistvých, ale že pro úspěšnou prevenci vedoucí ke snížení kriminality je třeba zkombinovat několik jejích forem.

12. Účastnil/a ses někdy ve škole přednášky nebo besedy o právu nebo kriminalitě?

Prostřednictvím této otázky, jsem chtěla poukázat na to, zda se děti a mladiství pravidelně účastní preventivních besed nebo přednášek zaměřených na tuto problematiku.

Obrázek 19 Odpovědi respondentů na otázku č. 11

Zdroj: Vlastní zpracování podle dotazníkového šetření

Graf ukazuje, že 58 % respondentů se již účastnilo besedy nebo přednášky zaměřené na právo a kriminalitu. To poukazuje na to, že školy zahrnují do svých výukových plánů i programy zaměřené na to, aby se děti a mladiství měli možnost seznámit s touto problematikou. Celkem 42 % respondentů ale uvedlo, že se nikdy podobné přednášky ani besedy neúčastnili, což znamená, že je zde prostor pro zdokonalování preventivních aktivit pro žáky základních a středních škol.

13. Co bys navrhl/a zlepšit na školních programech zabývajících se právem a povinnostmi u dětí?

Prostřednictvím této otázky, jsem chtěla respondentů poskytnout prostor, k návrhům na zlepšení preventivních programů proti kriminalitě na školách.

Výsledky odpovědí ukazují, že děti i mladiství mají zájem se vzdělávat v této problematice, ale ve školách je to pro ně mnohdy nevyhovující. Obě věkové skupiny uvádějí, že již zmiňované besedy a přednášky vnímají jako nezajímavé a neefektivní. Téměř většina respondentů uvedla, že by chtěli více takovýchto přednášek a besed zaměřených na právo a kriminalitu, jelikož v současné době je intenzita velice nízká. Někteří uvedli, že takovéto přednášky mají pouze 1x v roce a starší ročníky (především žáci středních škol) už je neabsolvují vůbec. Jako další problém respondenti spatřují v tom, že výklady této problematiky jsou nesrozumitelné, jelikož mnohdy nerozumí odborné terminologii, která jim není řádně vysvětlena. Respondenti také uvádějí, že obsah výkladu je čistě teoretický, což málokoho zaujme.

7.4. Shrnutí

V oblasti základních znalostí práva a kriminality, kterým byly věnovány otázky 2 a 3 se u obou věkových skupin prokázaly pozitivní výsledky. Převaha správných odpovědí poukazuje na to, že obě věkové skupiny disponují základními znalostmi této problematiky. V oblasti rozeznávání trestných činů a přestupků, kterým se věnovaly otázky 4 a 5 dominovaly ve správných odpovědích děti, které z větší části odpovídaly správně, zatímco u mladistvých se vyskytovala vyšší míra chybovosti. Zjištěný fakt může nasvědčovat tomu, že děti jsou lépe a častěji informovány než mladiství, kteří tyto informace mohli vlivem nízké intenzity opakování této problematiky zapomenout. V otázce 6 byly prověřeny znalosti o maximální délce možného uvěznění mladistvých osob. Odpovědi prokázaly vysoký procentuální rozdíl v chybovosti mezi dětmi a mladistvými, kdy děti odpovídaly více správně než mladiství. Opět to může znamenat, že mladiství jsou méně informovaní než děti. Poslední otázka s číslem 7 z této části dotazníku poukazuje na to, zda respondenti znají následky svých činů, které spáchají mimo školní prostředí. Na základě odpovědí jsem zjistila, že obě věkové skupiny jsou si převážně vědomy toho, že trestné činy nebo přestupky, kterých se dopustí, nezůstanou bez trestu.

Otázky 8 a 9 byly zaměřeny na identifikaci primárních zdrojů informací, které děti a mladiství nejvíce využívají a zároveň jim také důvěřují. U dětí jsou těmito zdroji internet, rodiče a kamarádi. Mladiství nejčastěji uváděli jako své nejdůvěryhodnější zdroje internet, rodiče a učitele ve školách. Příjemným zjištěním je, že mladiství často uváděli, že si své informace ověřují z více zdrojů a že nedůvěřují pochybným internetovým stránkám, kde získané informace nemusí být zcela pravdivé. Dalším pozitivně vnímaným faktem je, že obě věkové skupiny využívají i zdroje jako je odborná literatura. Na názor respondentů v oblasti

dostatečné informovanosti a její vliv na celkovou kriminalitu se zaměřily otázky číslo 10 a 11. I když u otázky 10 převládaly odpovědi, kde respondenti tvrdili, že jsou dostatečně informovaní (70 %), nelze přehlédnout zbylých 30 % respondentů, kteří si mylí, že jejich informace jsou nedostačující. U otázky 11 většina respondentů uvedla, že větší a intenzivnější informovanost o této problematice může mít vliv na celkové snížení kriminality páchané jejich vrstevníky. Tento názor zdůrazňuje, že správně prováděné preventivní opatření u dětí a mladistvých se stává klíčovým faktorem v boji proti kriminalitě páchané mládeží. Pomocí otázky 12 zaměřené na účast dětí a mládeže na školních přednáškách a besedách zaměřených na právo a kriminalitu jsem zjistila, že téměř polovina respondentů (42 %) se nikdy neměla možnost účastnit takovýchto programů pořádaných školou. Jelikož se jedná o vysoké procento dotazovaných respondentů, je nutné poukázat na potřebu zvýšit intenzitu těchto preventivních programů na školách. Prostřednictvím otázky číslo 13, která byla zaměřena na názory respondentů, které by mohly vést ke zlepšení preventivních programů proti kriminalitě, jsem zjišťovala současný stav těchto programů. Respondenti se shodovali, že intenzita již zmiňovaných programů je nízká, obsah je nevyhovující a nesrozumitelný. Zjištěné výsledky prostřednictvím dotazníkového šetření proto ukazují, že zavedené programy v současné době jsou méně efektivní a méně atraktivní.

Na základě zjištěných poznatků bych chtěla navrhnout několik prostředků, jak zlepšit a zefektivnit preventivní programy ve školách. V první řadě bych doporučila se zaměřit na intenzitu poskytování informací o právu a kriminalitě žákům na základních i středních školách, což zahrnuje zařazení této problematiky do vyučovacích předmětů (např. občanská výchova), kde by děti měly možnost blíže se seznámit s tímto tématem. Pokud již jsou součástí tohoto či jiného předmětu, pak bych doporučila alespoň zvýšit jejich rozsah a hodinovou dotaci. Školy by měly pravidelně organizovat přednášky nebo besedy zaměřené na právo a kriminalitu, které by se konaly alespoň jednou za pololetí. Následně bych doporučila upravit obsah těchto programů tak, aby byl adekvátní pro každou věkovou skupinu a nedocházelo tak k nepochopení nebo ke špatnému porozumění této problematiky. Další z řady doporučení je aktualizace a rozšíření poskytovaných informací, jelikož s postupující dobou se mění také možná rizika a s nimi spojené následky kriminality. Je proto nutné připravovat děti a mladistvé na skutečné případy, které se v současné době odehrávají v každodenním životě. Jako poslední doporučení bych chtěla uvést, že by bylo vhodné děti a mladistvé správně zaujmout, což se pouze teoretickými znalostmi nepovede. Navrhuji proto zapojit v rámci preventivních programů odborníky v této oblasti, kteří by zprostředkovali názorné ukázky a

praktické příklady. V návaznosti na názorné ukázky bych navrhovala zařadit v rámci výuky také exkurze zařízení, které se touto problematikou zabývají.

ZÁVĚR

V rámci této bakalářské práce bylo cílem analyzovat trestně-právní gramotnost žáků základních a středních škol.

Práce obsahuje celkem 7 účelně zaměřených kapitol. V první části bakalářské práce byly vymezeny základní pojmy související s trestnou činností dětí a mladistvých. Ty následně pomohly vytvořit teoretický rámec pro následný výzkum. Práce se také zabývala faktory, které mohou ovlivňovat vývoj a chování mládeže. Byla zdůrazněna hlavně role rodiny, školního prostředí a vrstevníků v oblasti vývoje dítěte. Dalším probíraným tématem bylo seznámení s právní legislativou a s orgány státní správy, které se věnují problematice spojené s dětmi a mladistvými. V neposlední řadě práce obsahuje trestní odpovědnost dětí a mladistvých, ve které jsou zahrnuty možná opatření, které lze udělit nezletilým osobám. Závěr první části práce byl zaměřen na prevenci kriminality, její členění a systém prevence ve školství.

Kapitola 6 byla věnována analýze nejčastějších trestných činů, kterých se děti a mladistvých dopouštějí společně s porovnáním počtu odsouzených mladistvých osob v letech 2018-2022.

V závěru mé práce bylo provedeno dotazníkové šetření zaměřené na trestně-právní gramotnost dětí a mladistvých, které mi pomohlo zjistit, jaké jsou vědomosti těchto věkových kategorií v této oblasti. Výsledky poukazují na jisté rozdíly ve znalostech u dětí a mladistvých, které mohou být zapříčiněny různým počtem respondentů, rozdílnou rozumovou vyspělostí u jednotlivých respondentů, rozdílným stupněm vzdělání nebo absencí preventivních opatření u žáku středních škol.

Po celkovém zhodnocení první části dotazníku jsem zjistila, že v některých oblastech trestně-právní gramotnosti jsou děti lépe informované než mladiství. Pozitivním faktem ale je, že obě věkové skupiny ovládají základní znalosti v oblasti práva a kriminality a jsou si vědomy, že za každý trestný čin následuje náležitý trest.

V druhé části zabývající se informovaností a zdroji informací o této problematice, které respondenti využívají jsem zjistila jisté mezery, které by mohly být v budoucnu odstraněny.

Na základě provedeného dotazníkového šetření lze konstatovat, že cíl této bakalářské práce byl naplněn. Pokud by byla zprostředkována implementace mnou navrhaných opatření (viz kapitola 7) pro zlepšení trestně-právní gramotnosti dětí a mladistvých, jsem toho

názoru, že by to mělo pozitivní vliv na snížení celkové kriminality páchané dětmi a mladistvými.

POUŽITÁ LITERATURA

BLAŽEK, Petr; FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Delikvence: analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj*. Psyché. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2013-0.

CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. 2. vydání. [Ostrava]: EconomPress, 2016. ISBN 978-80-905065-9-6.

FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0.

FIRSTOVÁ, Jana a ZÁMEK, David. *Prevence kriminality – nedílná součást systému vnitřní bezpečnosti*. Právní monografie. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-057-8.

FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Psyché. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.

FLEGL, Vladimír. *Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR. Zákony s poznámkami*. Praha: C.H. Beck, 1997. ISBN 80-7179-149-0.

GILBERT, Neil; PARTON, Nigel a SKIVENES, Marit (ed.). *Child protection systems: international trends and orientations. International policy exchange series*. New York, NY: Oxford University Press, 2011. ISBN 978-0-19-979335-8.

GŘIVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

HAYWOOD, Alicia a SEMBIANTE, Sabrina 2023. *Media literacy education for parents: A systematic literature review. Journal of Media Literacy Education* [online]. **15**(3), 79-92 [cit. 2024-06-09]. ISSN 2167-8715. Dostupné z: <https://digitalcommons.uri.edu/jmle/vol15/iss3/7/>

HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Beckova edice právní instituty. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-450-6.

JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie. Teoretik*. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-499-2.

JOHNSON, Melissa P., 2014. *Secondary Data Analysis: A Method of which the Time Has Come*. *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries* [online]. **3**(3), s. 619-626 [cit. 2024-

06-09]. ISSN 2241-1925. Dostupné z: <https://www.qqml-journal.net/index.php/qqml/article/view/169/170>

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5309-6.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Pedagogika. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.

MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Činnost MPSV v oblasti sociálněprávní ochrany dětí*. Mpsv.cz [online] 20. 12. 2023. [cit. 2024-06-09]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/cinnost-mpsv-v-oblasti-socialne-pravni-ochrany-deti>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty* [online] 2016. [cit. 2024-06-11]. ISBN 978-80-7421-120-1. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027*. Msmt.cz. [online] 2019. [cit. 2024-06-09]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategie prevence kriminality na léta 2022 až 2027*. Mvcr.cz. [online] 2022a. [cit. 2024-06-09]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/01-spk-2022-2027-strategie-pk-pdf.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2018*. [online] 2019. [cit. 2024-06-13]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2019*. [online] 2020. [cit. 2024-06-13]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2020*. [online] 2021. [cit. 2024-06-13]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2021*. [online] 2022b. [cit. 2024-06-13]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2022*. [online] 2023. [cit. 2024-06-13]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

MORAVCOVÁ, Eva; PODANÁ, Zuzana a BURIÁNEK, Jiří. *Delikvence mládeže: Trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3.

NOVOTNÝ, Oto a ZAPLETAL Josef. *Kriminologie*. 3. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008, ISBN 978-80-7357-377-5.

POLICIE ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2024*. Policie.cz. [online] 2024. [cit. 2024-05-10]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2024.aspx>

SHOEMAKER, Donald J. *Juvenile delinquency*. 2. vyd. Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2013, ISBN 978-1-4422-1943-4 (hardcover), 978-1-4422-1944-1 (paperback), 978-1-4422-1945-8 (electronic).

SMRŽ, Josef, 2016. *Co se skrývá pod orgánem sociálně-právní ochrany dětí?* Sancedetem.cz. [online] 27. 02. 2023. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/co-se-skryva-pod-organem-socialne-pravni-ochrany-deti>

ŠÁMAL, Pavel, et al. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

UNICEF. *Shrnutí práv podle Úmluvy o právech dítěte*. Unicef.cz. [online] 2016. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/montenegro/en/reports/summary-rights-under-convention-rights-child>

ÚŘAD PRO MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ. *O úřadu*. Um pod.cz. [online] c2024. [cit. 2024-05-02]. Dostupné z: <https://www.um pod.cz/web/cz/o-uradu>

VETEŠKA, Jaroslav a FISCHER, Slavomil. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Psyché. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-0731-5.

WIDOM, Cathy Spatz, Joan MCCORD a Nancy A. CROWELL, 2001. *Juvenile Crime, Juvenile Justice* [online]. National Academies Press [cit. 2024-06-09]. ISBN 9780309172356, 0309172357. Dostupné z: doi: <https://doi.org/10.17226/9747>

ZÁKON č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky. *Zákony pro lidi*. [cit. 2024-05-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>

ZÁKON č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. *Zákony pro lidi*. [cit. 2024-04-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

ZÁKON č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. *Zákony pro lidi*. [cit. 2024-01-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

ZÁKON č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *Zákony pro lidi*. [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

ZÁKON č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů. *Zákony pro lidi*. [cit. 2024-05-08]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>

ZÁKON č. 89/2013 Sb., občanský zákoník. In: *Zákony pro lidi*. [cit. 2024-05-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A: Dotazník zaměřený na trestně-právní gramotnost dětí a mladistvých.....	67
---	----

PŘÍLOHA A: Dotazník zaměřený na trestně-právní gramotnost dětí a mladistvých

Vážení respondenti,

jmenuji se Simona Gregušová a jsem studentkou Univerzity Pardubice. Pracuji na své bakalářské práci, která se zabývá tématem **trestně-právní gramotnosti dětí a mladistvých**. Cílem mého výzkumu je zjistit, jaké mají děti a mladiství povědomí o základních právních pojmech, odkud získávají informace o právu a kriminalitě, jak chápou následky trestné činnosti a jaké mají postoje k dodržování zákonů.

Tento dotazník je anonymní a všechny získané informace budou použity výhradně pro účely mé bakalářské práce. Vaše upřímné odpovědi jsou velmi důležité a pomohou mi lépe porozumět této problematice a přispět k vývoji efektivních vzdělávacích programů.

Vyplnění dotazníku vám zabere přibližně 5 minut. Prosím, přečtěte si pečlivě každou otázku a zvolte odpověď, která nejlépe vystihuje váš názor nebo zkušenost. V případě otevřených otázek napište své odpovědi stručně a výstižně.

Děkuji vám za váš čas a ochotu podílet se na mém výzkumu.

S pozdravem

Simona Gregušová

1. Jaký je tvůj věk?
 - a) Do 14 let
 - b) 15-17 let
 - c) 18-20 let
2. Víš, co znamená slovo „kriminalita“? Pokud ano, zkus to stručně vysvětlit.
3. Víš, od kolika let může být člověk v České republice trestán za své činy?
 - a) Od 12 let
 - b) Od 15 let
 - c) Od 18 let
4. Co si myslíš, že je přestupek?
 - a) Vydírání
 - b) Rušení nočního klidu

- c) Neplacení jízdného v MHD
 - d) Loupežné přepadení
 - e) Neuposlechnutí výzvy veřejného činitele
 - f) Nedovolené držení střelné zbraně
5. Co si myslíš, že je trestný čin?
- a) Drobná krádež žvýkaček v obchodě
 - b) Násilné napadení jiné osoby
 - c) Drobné porušování pravidel silničního provozu
 - d) Vandalismus a poškozování cizí věci
 - e) Výroba a distribuce omamných a psychotropních látek
 - f) Neoprávněné vniknutí na cizí pozemek
6. Víš, jaká je maximální doba, po kterou může být mladistvý uvězněn?
- a) Nejdéle na 1 rok
 - b) Nejdéle na 5 let
 - c) Nejdéle na 10 let
 - d) Jiná sazba...
7. Jaké podle tebe mohou být následky pro nezletilé osoby, pokud něco ukradnou v obchodě?
- a) Pokuta
 - b) Vězení
 - c) Náhrada vzniklé škody
 - d) Mohou být uděleny výchovná opatření
 - e) Může být uděleno napomenutí nebo domluva
 - f) Nic se nestane
 - g) Jiný následek...

8. Odkud nejčastěji získáváš informace o tom, co se smí a co ne?
- a) Škola
 - b) Rodiče
 - c) Televize
 - d) Internet
 - e) Kamarádi
 - f) Odborná literatura
 - g) Jiný zdroj...
9. Kterému zdroji informací nejvíce důvěřuješ?
- a) Učitelé
 - b) Rodiče
 - c) Televize
 - d) Internet
 - e) Kamarádi
 - f) Odborná literatura
 - g) Jinému zdroji...
10. Myslíš si, že informace o tom, co se smí a nesmí, které získáváš jsou dostatečné?
- a) Ano
 - b) Ne
11. Myslíš si, že více informací o právu by pomohlo snižovat kriminalitu mezi dětmi a mladistvými?
- a) Ano
 - b) Ne
12. Účastnil/a ses někdy ve škole přednášky nebo besedy o právu nebo kriminalitě?
- a) Ano
 - b) Ne

13. Co bys navrhl/a zlepšit na školních programech zabývajících se právem a povinnostmi u dětí?